

Прэзідэнт звярнуўся са штогадовым Пасланнем да беларускага народу і Нацыянальнага сходу

Як адзначыў Прэзідэнт Аляксандр Лукашэнка, Беларусь — па-свойму ўнікальная краіна. У ёй сыходзяцца ўсходняя і заходняя галіны хрысціянства (праваслаўе і каталіцызм), на адной зямлі жывуць беларусы, рускія, украінцы, яўрэі, палякі, татары ды іншыя нацыянальнасці. "І наша ўнікальнасць у тым, што доўгія гады яны жылі мірна і дружна, дапамагаючы адно аднаму, захоўваючы сваю мову, культуру, але пры гэтым

адчуваючы сябе часткай аднаго цэлага, імя якому — народ Беларусі", —

сказаў Кіраўнік дзяржавы.

Фота Юрыя ІВАНОВА

У красавіку 2012-га, калі распачалося будаўніцтва, гэта было яшчэ марай. Сёння Раённы палац культуры Узды — ява. Адмысловая, нестандартная, суперкамфортная! І блішчыць яна сонечнымі паверхамі на радасць жыхарам райцэнтра.

Узведзены гэты палацавы гмах за кошт абласнога і раённага бюджэтаў. У пятніцу адбылося яго ўрачыстае адкрыццё. Паказальным з'яўляецца і тое, што пры будаўніцтве і камплектацыі аб'екта было выкарыстана 85 працэнтаў айчынных будаўнічых матэрыялаў, мэблі і абсталявання. Натуральна, новы будынак запатрабуе новых падыходаў да працы. А 1 Мая адзначаем акурат — Дзень працы!

1 Мая — Дзень працы

НОВЫ ПАЛАЦ КУЛЬТУРЫ

З "КНІГІ БЫЦЦЯ" ПАЧАТАК...

Выйшла першая кніга з выдавецкага праекта, прысвечанага выданню спадчыны Францыска Скарыны ў факсімільным варыянце. Ёй стала "Кніга быцця"...

Фота Святланы АСТРАВУХ

УВАГА!

ПРАЦЯГВАЕЦЦА ПАДПІСКА НА ГАЗЕТУ "КУЛЬТУРА"

ІНДЫВІДУАЛЬНЫ ІНДЭКС — 63875
ВЕДАМАСНЫ ІНДЭКС — 638752

Тэндэнцыі

"Круглы стол" "Праблемы заканадаўчага забеспячэння аховы археалагічнай спадчыны і шляхі іх вырашэння", ініцыяваны Пастаяннай камісіяй Палаты прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу краіны па адукацыі, культуры і навуцы, быў амаль цалкам прысвечаны адной тэме — "чорным капальнікам". Гэта зусім не азначае, што ў дадзенай сферы няма іншых праблем. Проста, выбрана была самая злабадзённая. Сёння ніхто ўжо не можа недаацэньваць ні маштабы "бяскрыўднага хобі", ні тую пагрозу, якую яно ўяўляе для гістарычнай спадчыны.

Ілья СВІРЫН

Злчынства без пакарання

На сённяшні дзень на Беларусі ім нічога асабліва не пагражае — нават у тым выпадку, калі ўдасца "злавіць за руку". Пад час "круглага стала" неаднаразова прыводзілі канкрэтныя прыклады таго, як яўныя правапарушальнікі, затрыманыя міліцыяй, абыйшліся "лёгкім спалохам". Скажам, не так даўно ўчастковы ў мястэчку Свір, што на Мядзельшчыне, не знайшоў, за што можна пакараць чалавека, які вёў раскопкі без спецыяльнага дазволу.

нехта распачне раскопкі на маім лецішчы, я знайду спосаб абараніць сваю маёмасць...

А вось прыцягнуць "капача" да адказнасці па нейкім профільным арыкуле пакуль, на жаль, не атрымаецца. Нягледзячы нават на заканадаўчую забарону праводзіць нелегальныя раскопкі і карыстацца металадэтэктарамі. Прычына тут простая: забарона ёсць, але санкцыі для парушальнікаў пакуль не вызначаны. Такіх васьць юрыдычны казус!

раў — штраф памерам ад 25 базавых (для фізічных асоб) да 100 (для юрыдычных). Плюс канфіскацыя тых самых тэхнічных сродкаў. Адпаведны артыкул, прапанаваны ў Крымінальнаму Кодэксу, прадугледжвае нават турэмнае пакаранне — да двух гадоў.

Разам з тым, начальнік юрыдычнага аддзела Міністэрства Алена Вештарт пераканана, што толькі вызначэннем адказнасці праблему не вырашыць. Спецыяліст звярнула асаблівую ўвагу на тое, што ў айчынным заканадаў-

Злабадзённыя "чорныя капальнікі"

Па звестках Інстытута гісторыі Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі, "капачы" ўжо паспелі адзначыцца не менш як на 30% ад усіх археалагічных помнікаў краіны, — многія з апошніх, па сутнасці, страчаны для навукі. А ў некаторых асобна ўзятых раёнах гэтая доля дасягае паловы! Паводле прагнозаў спецыялістаў, у бліжэйшы час маштабы эпідэміі будуць толькі расці. Як вядома, не так даўно ў суседняй Расіі быў прыняты даволі жорсткі закон, скіраваны супраць "чорных археолагаў". На Беларусі яго аналагаў пакуль няма, і таму нам выпадае чакаць "гастралёраў".

Юрыдычныя казусы для "бяскрыўднага хобі" і... "гастралёраў"

— Аднак яго можна было прыцягнуць да адказнасці ўжо толькі за тое, што ён капаў на тым участку, які яму не належыў, — перакананы начальнік упраўлення па ахове гісторыка-культурнай спадчыны і рэстаўрацыі Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь Ігар Чарняўскі. — Нават прафесійныя археолагі ў абавязковым парадку атрымліваюць дазвол уласніка, рэгіструюцца ў зямельных службах, каб не парушыць камунікацыі. А ў нас, нагадаю, "нічыйнай" зямлі няма: кожны лапкі мае нейкага гаспадара. Калі

— Без вызначэння адказнасці за падобныя дзеянні заканадаўчыя нормы не будуць мець рэальнай сілы, застаючыся на ўзроўні дэкларацыі, — кажа Ігар Чарняўскі.

Менавіта таму Міністэрства культуры краіны прапанавала ўнесці змяненні і дапаўненні ў Адміністрацыйны і Крымінальны кодэксы Рэспублікі Беларусь. Санкцыі для правапарушальнікаў там прадугледжаны ўжо нежартоўныя: напрыклад, за нелегальныя раскопкі з выкарыстаннем металадэтэктараў альбо геарада-

стве сёння адсутнічае сцвярдзэнне, паводле якога археалагічныя аб'екты знаходзяцца ва ўласнасці дзяржавы.

— Хаця менавіта гэты базавы пастулат тлумачыць, чаму закон забараняе правядзенне раскопак і разведак без адпаведнага дазволу, — дадала яна...

Пра тое, якія заканадаўчыя захады мяркуецца зрабіць, каб больш эфектыўна змагацца з дзейнасцю "чорных капальнікаў", **чытайце на старонцы 2.**

Юрыдычныя казусы для "бяскрыўднага хобі" і... "гастралёраў"

(Заканчэнне. Пачатак на старонцы 1.)

Праблема тэрміналогіі

Між іншым, апошняя фармулёўка выклікала пэўную крытыку з боку прысутных спецыялістаў. Начальнік упраўлення сацыяльнага забарону на пошукавую дзейнасць для фізічных асоб, — перакананы галоўны саветнік упраўлення заканадаўства аб нацыянальнай бяспецы і праваахоўнай дзейнасці НЦЗПД Рэспублікі Беларусь Алег Дзяржак. — А навукоўцы з розных арганізацый, думаю, не як самі разбіраюцца...

Як неаднаразова было адзначана пад час "круглага стала", праблема "капачоў" актуалізавала патрэбу распрацоўкі належнага тэрміналагічнага апарата, што мае дачыненне да археалагічнай дзейнасці. Прыкладам, гэта тычыцца паняцця "скарб": іх, як вядома, законапаслухмяныя грамадзяне павінны здаваць дзяржаве. Аднак Алена Вештарт задалася пытаннем: ці можна называць скарбам кожны археалагічны артэфакт? Альбо, як у тым мультыку, "клад — это то, что покладено" і схавана менавіта наўмысна?

Натуральна, усе гэтыя паняцціныя нюансы некалі могуць стаць добрай зачэпкай для адвакатаў — вядома, у тым выпадку, калі нехта з "чорных капальнікаў" усё ж апынецца на лаве падсудных. Менавіта таму вельмі важна як мага хутчэй педантычна расставіць усе кропкі над "і".

Хто змагаецца з "капачамі"?

Алег Дзяржак таксама закрануў і праблему прымянення на практыцы будучых заканадаўчых інавацый. Справа ў тым, што на сённяшні дзень няроўную барацьбу з "чорнымі капальнікамі" дэ-юрэ маюць весці прадстаўнікі мясцовых улад, а калі канкрэтней — работнікі культуры, на якіх ускладзена адказнасць за справу аховы спадчыны ў сваіх рэгіёнах. Уявіць гэтых інтэлігентных людзей пад час палявання на "капачоў" даволі праблематычна. Тым больш, ні адпаведным досведам,

Пад час "круглага стала" неаднаразова прыводзіліся канкрэтныя прыклады, калі яўныя правапарушальнікі, затрыманыя міліцыяй, абышліся "лёгкім спалохам". Скажам, не так даўно ўчастковы ў мястэчку Свір, што на Мядзельшчыне, не знайшоў, за што можна пакараць чалавека, які вёў раскопкі без спецыяльнага дазволу.

Злабадзённыя "чорныя капальнікі"

Калі "археолог" прыходзіць з рыдлёўкай на аб'ект, які мае афіцыйны статус археалагічнага помніка, гэта варта расцэньваць як крымінал, а калі ён вядзе пошукі "ў чыстым полі" — як правапарушэнне. Такі падыход таксама выклікаў крытыку: раскопваючы нявывучаны і няўлічаны аб'ект, часам можна прынесці куды большую шкоду.

ні спецсродкамі ды абсталяваннем, ні паўнамоцтвамі, натуральна, яны не надзелены. — Таму немінуча паўстае пытанне: а ці здолеюць гэтыя людзі супрацьстаяць добра экіпіраваным і належна падрыхтаваным групам капальнікаў? — рэзюмаваў Алег Дзяржак.

Прадуктыўны варыянт вырашэння гэтай праблемы ўжо неаднаразова агучваўся раней:

стварэнне мабільнай спецыяльнай службы па аналогіі, скажам, з Дзяржінспекцыяй аховы прыроды. А супрацоўнікі апошняй, нагадаем, маюць у сваім распараджэнні не толькі транспарт ды тэхнічныя сродкі, але нават і табельную зброю. У некаторых выпадках апошняя бывае не лішняй.

Пад час "круглага стала" таксама ўзнікла і пытанне дыферэнцыяцыі адказнасці: якія праявы дзейнасці "капачоў" належыць кваліфікаваць як адміністрацыйнае правапарушэнне, а якія трэба разглядаць ужо як крымінальнае злачынства? Прагучала прапанова правесці гэты "водападзел" па лініі Дзяржаўнага спіса гісторыка-культурных каштоўнасцей. Калі "археолог" прыходзіць з рыдлёўкай на аб'ект, які мае афіцыйны статус археалагічнага помніка, гэта варта расцэньваць як крымінал, а калі ён вядзе пошукі "ў чыстым полі" — як правапарушэнне. Такі падыход таксама выклікаў крытыку: раскопваючы нявывучаны і няўлічаны аб'ект, часам можна прынесці куды большую шкоду.

— Амагар, якімі добрымі намерамі ён ні кіруецца, дастае з зямлі археалагічны артэфакт, не фіксуе, у якім слоі ён знаходзіўся, — кажа дырэктар Інстытута гісторыі НАН Беларусі Вячаслаў Даніловіч. — Гэта тое ж самае, што выдраць старонку з кніжкі. Навукоўцы, якія потым прыйдуць на гэты аб'ект, не змогуць аднавіць агульны гістарычны кантэкст...

Менавіта таму прапанова прадугледзець механізм легалізацыі "чорных капальнікаў" не займела падтрымкі сярод большасці прысутных. Яно і зразумела: саматужным пачынам у археалогіі не месца. Іншая справа — валанцёры, якія дзейнічаюць пад кіраўніцтвам прафесіяналаў ды, натуральна, цалкам легальна.

Як падаецца, іх шэрагі цалкам маглі б папоўніць тыя з сённяшніх уладальнікаў металадэтэктараў, якімі кіруе "спартыўны інтарэс", а не прага ўзбагачэння. А механізм іх далучэння да добрай справы быў бы і сапраўды не лішні: наўрад ці той, хто патраціў пару тысяч долараў на магучую прыладу (а яны, да слова, і сёння прадаюцца ў Мінску, бы тыя семкі), па добрай волі выкіне яе на сметніцу, нават пад пагрозай санкцый. Таму пошук мірных шляхоў змяншэння папуляцыі "капачоў" выглядае не лішнім.

Напрыканцы дыскусіі старшыня Пастаяннай камісіі ПП НС па адукацыі, культуры і навуцы Генадзь Пальчык рэзюмаваў: такая з'ява, як "чорная археалогія", павінна знайсці сваё адлюстраванне ў Кодэксе аб культуры, які цяпер рытуецца да прыняцця. Яна патрабуе комплекснага і маштабнага вырашэння: ад распрацоўкі тэзаўруса да вызначэння канкрэтных санкцый. Адно што — усё гэта вымагае нямала часу...

— Але час не чакае, і таму мы як мага хутчэй павінны рабіць тыя або іншыя лакальныя захады для апэратыўнага стварэння юрыдычных бар'ераў "чорным капальнікам", — дадаў Генадзь Пальчык.

Карпатлівую працу па ўдасканаленні ўжо існуючых нарматыўных актаў, а таксама і па распрацоўцы новых, мае ўзяць на сябе міжведамасная рабочая група. Яна будзе пастаянна прасоўвацца ў згаданым напрамку, важнасць якога, нагадаем, не так даўно была адзначана на самым высокім узроўні — Прэзідэнтам Аляксандрам Лукашэнкам.

Працяг тэмы, датычнай Міжнароднага дня аховы помнікаў і гістарычных мясцін, чытайце на старонках 4 — 5.

Культурная праграма ў рамках Чэмпіянату па хакеі 2014 года ў Мінску, які распачнецца 9 мая, мае спалучыць адмысловыя мерапрыемствы і планавыя. Некаторыя з іх — кшталту Міжнароднага фестывалю тэатра лялек, акцыі "Ноч музеяў" — вядомыя публіцы. Аднак будучы і тыя, што ладзяцца менавіта з нагоды буйнога спартыўнага спаборніцтва.

Дар'я АМЯЛЬКОВІЧ

Музеі і выстаўкі

Флагманам сярод падзей, відаць, стала выстаўка сучаснага мастацтва "Avant-gARTe: ад квадрата да аб'екта", у фокусе якой — сучаснае беларускае мастацтва, трансфармацыя ідэі авангарда. І прадстаўляе яна творы не толькі мастакоў сталіцы ды рэгіёнаў, але і мастакоў "беларусаў замежжа". Разам з асобнымі экспазіцыямі (у Музеі сучаснага выяўленчага мастацтва — "Сто гадоў беларускага авангарда", на плошчы Якуба Коласа — "Мастак і горад. Belart.by") выстаўка "Avant-gARTe: ад квадрата да аб'екта", што ладзіцца ў выставачным комплексе "БелЭКСПА", уяўляе з сябе маштабную спробу паразважаць пра мінулае і сучаснае беларускага авангарда, а таксама пра адпаведнасць айчыннага сучаснага мастацтва еўрапейскаму кантэксту ды пра нашу адметнасць.

9 мая мастацкую эстафету, праўда, у сваім ключы, падтрымаюць маладыя мастакі ў галерэі "Універсітэт культуры". Больш за паўсотні работ студэнтаў і выпускнікоў кафедры народнага дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва БДУКІМ будуць сабраны ў адпаведным праекце "Творчасць.by", які прэзентуе нацыянальную культуру ды пошукі і спробы маладых у адпаведных "дэкаратыўных" відах: саломкапляценне, габелен, батык, ткацтва, выцінанка... Стваральнікі выстаўкі прадставяць лепшыя работы навучэнцаў універсітэта за апошнія дзесяць гадоў.

Сярод навінак у музейнай палітры можна адзначыць экспазіцыю "Карэтная", якая адкрыецца ў комплексе будынкаў па вуліцы Кірыла і Мяфодзія. Не забываемся і пра выстаўку "Дзесяць стагоддзяў мастацтва Беларусі" ў НММ, што прэзентуе беларускае мастацтва як гістарычную паслядоўнасць і ўнікальную культуру.

Акцыі і навацыі

Пэўныя змены зведае Ноч музеяў. Сёлета ў ёй прымуць удзел 12 музейных установаў сталіцы. Галоўная навінка датычыцца часу правядзення акцыі: нарэшце Ноч музеяў будзе ладзіцца менавіта ўначы. Як зазначыў

Рэпліка пра... Радаўніцу

Віктар ШНІП, паэт, галоўны рэдактар выдавецтва "Мастацкая літаратура":

x x x

Па вуліцы бацька ідзе,
За ім плыве сонца ў вадзе
Ад снегу, які растае.

Вяртаецца бацька дадому,
Нячутны, нябачны нікому.
Яго бачаць вочы мае.

Ён доўга так будзе ісці,
Пакуль буду ў гэтым жыцці
Я ў вёску сваю прыязджаць.

Па вуліцы бацька ідзе,

Нібыта Хрыстос, па вадзе...
Я выйшаў яго сустракаць.

13.04.2014

Што каментуюць чытачы ў Сеціве?

"Заснуць і прагнуцца беларусам" / № 12

Людмила Захаревич:

"Дзякуй за цудоўны артыкул, Яўген! Вось каб большасць нашых кіраўнікоў ад культуры мела б такі гонар ад сваёй беларускасці, далёка б мы пайшлі ў плане далучэння да роднага слова. А так, на адным энтузіязме асобна ўзятых людзей, не вельмі ахвотна далучаюцца прадстаўнікі малодшага пакалення да культуры, на жаль..."

"А ўсе кажуць: "Кулёк"..." / № 12

E.Rybchinska:

"Нейкае дзіўнае азначэнне менеджара ў рэктара. Заўсёды менеджер — гэта перш за ўсё "управленец", кіраўнік, які ўмее і з персаналам працаваць, і разумна выбудаваць бізнес-план. Гэта не проста кампетэнтны чалавек — гэта той, хто рэалізуе мэты і задачы сваёй арганізацыі, прымае рашэнні, нясе адказнасць за поспехі ды няўдачы ўстановы. Можа быць, з-за недастатковага разумення такіх рэчаў у нас у сферы і няма сапраўдных менеджараў, а больш кампетэнтных спецыялістаў, але не людзей, здольных скласці стратэгію развіцця той жа ўстановы культуры?.."

"Прыгожыя? Надта ж..." / № 12

Сергей Плыткевич:

"У многім з Дар'яй Амялькович можна пагадзіцца, акрамя параўнання літоўскай

і беларускай экспазіцыі. Гэта дзве цалкам розныя выстаўкі, дзве розныя канцэпцыі і задачы. Літоўская выстаўка — юбілейная, яна прымеркавана да 80-годдзя Саюза фотамастакоў Літвы. Адсюль — рэтраспектыва, работы аўтараў трох пакаленняў літоўскіх мастакоў. Гэта і ў назве адзначана.

А ў "Ступенях", паводле Палажэння, маглі ўдзельнічаць толькі работы, створаныя за апошні год. І — толькі членаў БГА "Фотамастацтва". Пры чым тут фотаклуб "Мінск"? Я разумею, што кожны аўтар мае права ўзнімаць любыя пытанні і рабіць уласныя высновы. Але аглядалініку газеты "Культура", ацэньваючы творчыя працы на аснове канкрэтных выставак, патрэбна ўсё-такі ведаць, якія мэты і задачы ставіліся арганізатарамі. І не патрабаваць ад іх таго, чаго там у прынцыпе не магло быць..."

Darya Amelkovich:

"Сяргей Міхайлавіч, дзякуй за рэпліку! Вінюся, пра мэту выстаўкі "Ступені" не ве-

намеснік начальніка ўпраўлення ўстановаў культуры і народнай творчасці Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь Дзмітрый Шляхцін, большасць музеяў прадоўжыць сваю працу глыбока за поўнач. Той жа Нацыянальны мастацкі аб'ядае працаваць да 5-й раніцы.

Дый ў цэлым пад час правядзення Чэмпіянату свету па хакеі звычайны працоўны час музеяў павінен падоўжыцца. "Ёта будзе максімальна гнуткі графік, які прапануваецца выбудаваць кожнаму музею, зыходзячы з маніторынгу яго наведвальнасці", — каментуе новаўвядзенні Дзмітрый Шляхцін. Ёта значыць, што кожны музей будзе адносна вольны ў вызначэнні ўласнага рэжыму працы. Ужо сёння

іх запланаваны выступленні духавых аркестраў. Пляцоўка ля Нацыянальнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета Беларусі таксама стане адным з цэнтраў адпачынку: там запланавана ўрачыстая цырымонія адкрыцця сезона фантаў.

Што да вядомага музычнага праекта "Джазавыя суботы", то сёлета ён перамясціцца з пятачка ля Ратушы на пляцоўку ля Палаца спорту. Выступленні айчынных і замежных джазавых калектываў пройдуць 10-га, 17-га, 24-га і 31 мая. Як вядома ўжо цяпер, перад замежнымі і айчыннымі прыхільнікамі джаза выступяць калектывы з Германіі, Латвіі, Швецыі, Вялікабрытаніі, Польшчы ды Беларусі.

вядомага форуму можа значна паболець. Сёлета ў праграме фестывалю заяўлены спектаклі лячальных тэатраў з Германіі, Украіны, Беларусі, Ізраіля, Польшчы, Расіі. Нагадаем, пляцоўкамі VIII Міжнароднага стануць уласна Беларускі дзяржаўны тэатр лялек і Новы драматычны тэатр.

Што да рэпертуару Нацыянальнага акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы, то на час Чэмпіянату тут прыпадае паказ вядомых "хітоў" — збольшага з беларускага рэпертуару. Нацыянальны ж акадэмічны Вялікі тэатр оперы і балета таксама, лічы, зрабіў стаўку на "хіты", толькі рускай класікі, опера ж будзе прадстаўлена сусветна вядомымі творамі. Наогул,

Фотасюжэт нумара

Маладзечанскі дзяржаўны музычны каледж імя М.К. Агінскага.

Народны артыст Беларусі Анатоль Яромленка і загадчык сектара культуры раёнвядучага адрэса Тамара Дудзіч.

Выстаўка работ студэнтаў Каледжа імя Агінскага.

Чэмпіянат свету: гасціннасць мая-2014

вядома, што многія з іх будуць працаваць да 21-й — 22-й гадзіны і, магчыма, без выхадных.

Таксама музейныя ўстановы пойдуць насустрач наведвальніку і ў тэхнічным плане: аўдыягіды, інфакіёскі — усе неабходныя арыбуты сучаснай культурнай індустрыі павінны быць у наяўнасці. Як і сетка Wi-Fi: ва ўсялякім выпадку, Нацыянальны мастацкі і Нацыянальны гістарычны музеі аб'ядаюць кропкі доступу ва ўласных сценах.

Пляцоўкі open-air

З пачаткам спартыўнага спаборніцтва на пляцоўцы ля Палаца спорту распачне працу "Горад майстроў" — выстаўка вырабаў рамеснікаў з усёй краіны. Яго падтрымае, ужо амаль напрыканцы Чэмпіянату — 24 — 25 мая, — фестываль-кірмаш рамёстваў "Вясновы букет". Па словах Дзмітрыя Шляхціна, апошняя падзея стане святочным акордам, які прыцягне ўвагу і да Лошыцкага сядзібна-паркавага комплексу, дзе будзе ладзіцца імпрэза. "Пасля апошніх абнаўленняў у парку, мяркую, гэта будзе вельмі атмасфернае мерапрыемства", — адзначыў ён.

У цэлым, паркі маюць ажывіцца: у святочныя і выхадныя дні ў

FAQ па культурнай праграме галоўнага хакейнага старту свету

нельга сказаць, што тэатральныя ўстановы Мінска падрыхтавалі нешта асаблівае да спартыўнай дзеі, аднак цікаўнаму глядачу будзе куды пайсці і што паглядзець. У гэты час, у прыватнасці, у Беларускім дзяржаўным цырку новую праграму будуць прэзентаваць вядомыя браты Запашныя.

Вылучаецца сярод іншых тэатраў майскі рэпертуар Маладзёжнага тэатра эстрады: у ім адмыслова да Чэмпіянату па хакеі заяўлена канцэртная праграма "Овертайм", у якой прымучуць удзел артысты эстрады Аляксей Хлястоў, Ёнэш, Вікторыя Алешка, Алена Грышанова, Ганна Благава, гурт "Цягні-Штурхай", ансамбль "Верасы" ды іншыя.

Не варта забывацца і на адмысловыя канцэртныя праграмы ў трох "зонах гасціннасці" (ля Палаца спорту, Мінскага лядовага палаца спорту і ў Студэнцкай вёсцы), дзе кожныя дзве гадзіны на сцэне будуць выступаць самыя розныя калектывы — ад Заслужанага харэаграфічнага ансамбля "Харошкі" да славаўтай "Бяседы". Распачне святочнае дзейства 9 мая Заслужаны калектыву краіны "Узорна-паказальны аркестр Узброеных Сіл Рэспублікі Беларусь".

K

Маладзечанскі красавік

У фотасюжэце Юрыя ІВАНОВА — кадры, што былі зняты пад час камандзіроўкі ў Маладзечна.

Абласны тэатр лялек "Батлейка": дырэктар Ала Палякова і галоўны рэжысёр Мікалай Андрэеў.

У каледжы: педагог Аляксандр Баравік і студэнт Аляксей Казакевіч.

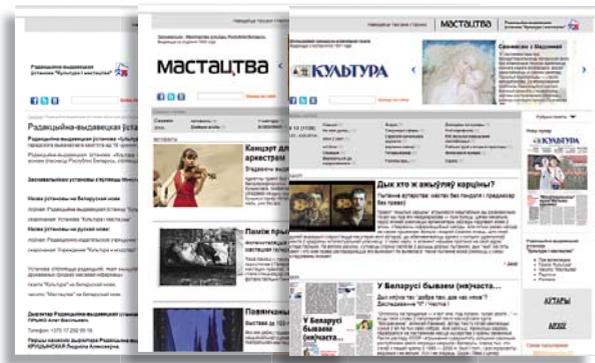

У Абласным краўнавучным музеі.

Дырэктар Цэнтра рамёстваў Ларыса Ступіна і загадчык адрэса Аксана Дудзіч.

Сайт рэдакцыйна-выдавецкай установы "Культура і мастацтва" — kimpress.by — на Інтэрнэт-прэміі "TIBO-2014" атрымаў дыплом за II месца, заяваванае ў намінацыі "Культура і мастацтва".

дала. Але, калі не памыляюся, тую ж серыю Вадзіма Качана нельга назваць свежай, як і серыю Віталія Раковіча, як і, дакладна, адзін з праектаў Алега Яравенкі — фатаграфіі 2011-га года... І гэта так, "сходу". Па-другое, нават па-першае, калі задумацца: у чым сутнасць выстаўкі-праекта — няўжо паказаць апошнія работы (якія і не зусім апошнія, калі прыгледзецца)? Пра гэта я і пішу, што выстаўка незразумела пра што: проста прыгожыя карцінкі. Няма спробы ўзяць нейкую тэму, паспрабаваць яе даследаваць, раскрыць. Няма спробы паказаць бelfота як з'яву, няхай і са сваімі "асаблівасцямі". І параўнанне з літоўскай экспазіцыяй тут вельмі дарэчы: у іх тэма ёсць. У іх — менавіта праект. Так, новыя работы — гэта добра, але гэтага яўна недастаткова для паўнаватраснага галоўнага праекта года БГА "Фотамастацтва"...

Сергей Плыткевич:

"Дар'я, праблема ў тым, што літоўцы адбіралі работы для выстаўкі з масы іншых

работ, якія знаходзіліся аформленымі ў фотасяюзе. І ў залежнасці ад таго, хто мог паехаць у Беларусь, уносілі карэктывы ў экспазіцыю. Усе творы ў галерэю прывезла пасольская машына. А мы да апошняга моманту не ведалі, што атрымаем "на-гара". Хтосьці паставіўся да праекта сур'эзна: адбіраў тэму, сюжэты, спецыяльна друкаваў і афармляў. А хтосьці прынёс свае старыя работы, некаторыя ўвогуле адправілі проста адбіткі. Калі б такіх матэрыялаў, як твой, было больш, калі б у нашай краіне існавала рэальная фотакрытыка, то мы гэтыя хваоробы росту пераадолелі б значна хутчэй. Тыя аўтары, якія сябе паважаюць, зрабілі б годныя высновы з крытыкі. І ў наступным годзе значна больш сур'эзна паставіліся б да ўдзелу ў фестывалі. Але крытыкі пакуль няма. Ды ёй і няма дзе з'яўляцца. На жаль.. Але праблема — вырашальная..."

Прыносім свае шчырыя прабаўні Ларысе Анатольеўне Ніязавай за памылковае напісанне яе прозвішча ў мінулым нумары "К" на старонцы 2.

Па пытаннях размяшчэння рэкламы ў газеце "Культура" звяртайтесь па тэлефоне +375 17 286 07 97 і па тэлефоне/факсе +375 17 334 57 41 альбо на электронны адрас kultura@tut.by!

Дзяжурны па нумары

“Байцы” на прывале. Пакуль?..

Алег КЛІМАЎ,
рэдактар аддзела
газеты “Культура”

Напачатку — доўгае і нелірычнае адступленне ад тэмы. Усе вы, вядома ж, з панядзелка па чацвер, недзе апоўначы знаходзіце час, каб паглядзець на тэлеканале “Беларусь 2” справядзачы аб тым, як у Мінску праходзілі адборачныя туры да міжнароднага музычнага конкурсу “The Global Battle of the Bands” (іранізую, вядома ж, у пэўнай ступені). І ўсё б нічога, каб не адно “але”. Выступленні гэтыя адбыліся ў адным са сталічных клубаў амаль... год таму. Больш за тое: ужо ў лютым было вядома, што гурт-пераможца “Inomark” (які практычна адразу ж пасля лакальнага трыумфу змяніў назву на “Vox Mira”) прадставіў нашу краіну ў Тайландзе, дзе заваяваў 5 месца (дарэчы, найлепшы вынік у гісторыі ўдзелу Беларусі ў гэтым фестывалі альтэрнатыўнай музыкі).

Зайздросная “аператыўнасць” у паказе тлумачыцца, відаць, проста: менавіта такія рэаліі айчыннага шоу-бізнесу і яго запатрабаванасці айчынным тэлебачаннем. Планавалася, што перадачы пачнуць выходзіць напрыканцы мінулага года, затым тэрміны перасунуліся на студзень бягучага. І, урэшце, старт эфіраў адбыўся ў прэдадзень 1 красавіка.

Карацей кажучы, з гэтага часу вырашылі мы з маім старадаўнім сябрам Андрэем Халадзінскім — ці не першым беларускім FM-дыджем (які разам са мною, а таксама з заслужаным артыстам Рэспублікі Беларусь Уладзімірам Ткачэнкам, легендарным рок-вакалістам Ігарам Варашкевічам і гуру авангарда, а па сумяшчальніцтве гукарэжысёрам Леанідам Нарушэвічам уваходзіў у склад журы адборачных тураў), называць родны шоу-бізнес не інакш як “сан саныч” (з намёкам на адну адказную асобу, датычную да правядзення адбораў). Дарэчы, не факт, што такія ж туры ў Беларусі да “GBOB-2014” адбудуцца сёлета...

Як вы ўжо, мабыць, здагадаліся, задумаў я бясконцы ўступ для таго, каб вывесці на авансцэну аповеду людзей, пра якіх напісаў вышэй. І для таго, каб вы адчулі, у якіх умовах “сан саныча” ім даводзіцца рэалізоўваць свае творчыя ідэі. Зрэшты, тэкст мой, якраз наадварот, — не пра рэалізацыю.

Так ужо здарылася, што героі гэтага “эсэ” цяпер жывуць, як мяркуюць некаторыя, у найлепшым для мужчын узросце — 50-гадовым (камусьці — больш, камусьці — крыху менш). І дасягнулі яны, пад-авалася б, у жыцці многага. Ды волькі толькі шчасце на іх тварах асабіста я назіраю не так часта. У гітарэра Ткачэнка, якому пайшоў сёмы дзясятак і які стаіць пэўным чынам асабняком ад астатніх названых, як мне падаецца, таксама. Леташні юбілей маэстра не быў адзначаны безліччу ганаровых граматаў, канцэртаў, паказаным па ТБ, ды іншымі складнікам джэнтльменскага набору віншаванняў, што, як правіла, выпадае з падобнай нагоды. Але ж не дзеля іх нясе радасць меламам музыкант? Аднак такое стаўленне наводзіць на невясёлыя думкі: калі артыст быў маладзейшы, пра яго памяталі, прывольлі званне, а з гадамі што здарылася?..

Ігар Варашкевіч некалькі гадоў таму мог з’ехаць з краіны, і думкі такія яго наведвалі. Зарабіць на хлеб з вадой яму, акрамя як рок-ролам, ёсць і яшчэ чым. Але застаўся. Чаму? Бо, кажа лідар гурта “Крама”, “...гэта мая краіна, іншай мне не трэба...”. І спакойна канстатуе, што каманда яго, па вялікім рахунку, тут ужо нікому не патрэбная. І не пазамузычныя прычыны ў тым вінаватыя. Мінуў час. Сталыя прыхільнікі зацягнуты побытавымі справамі, зрэдку яны дазваляюць сабе хіба панастальгаваць на канцэртах, а ў моладзі куміры — з аднагодкаў. “І выпушчаны новы альбом нічога не зменіць”, — перакананы Варашкевіч. А рок граць хочацца, таму ён і грае яго... выконваючы сусветныя каверы па корчмах-рэстаранах.

Леанід Нарушэвіч — “вушы” беларускіх радыёстанцый. “Якія даўно “звялі”, — не жартуе ён, прыгадваючы тыя гады, калі адрозніваў FM-станцыю па другой-трэцяй песні. “З авангардам карціна тая ж, — лічыць крэатар калісыці культывага фестывалю “Сіні перац”. — Ёсць асобныя выканаўцы, але — вельмі асобныя. А пра тое, каб правесці маштабны, рэзанансны фэст “музыкі не для ўсіх”, гаворка не ідзе. На яго няма фінансаў. Я зайздросчу таму ж Сашу Багданаву, які пакуль яшчэ не астыў і нешта спрабуе рухаць на гэтым “фронце”, але сам за “...Перац” ужо не возьмуся”.

Андрэя Халадзінскага ў 2013-м адправілі з радыёстанцыі, якую ён з калегамі ствараў з нуля. Не праз нейкую правіну, а з-за чарговай “новай унутранай палітыкі” арганізацыі. Ды-джей пабываў на іншых станцыях, дзе яму адкрыта заявілі: “Стараваты ўжо...” Сёння яго можна сустрэць у якасці вядучага на абрыдлых яму карпаратыўных вечарынах і... у журы конкурсаў. Ну, і нядаўна ён усё ж такі ўладкаваўся па профілі: займаецца тым, чым займаўся б практыкант. У галаве гэтага чалавека маса ідэй, задумак пазнаваўча-адукацыйных у кантэксце музычных праектаў, фестывалю. Але ці патрэбна гэта цяперашняму радыё? Тым, хто прывозіць з гастролямі гурт “Бі-2” ці яшчэ які? “Сан санычу”? Вам? Памыляецеся: не патрэбна гэта і вам...

І ўсё ж, пяцьдзясят — выдатны ўзрост, па сабе мяркую! І вельмі спадзяюся, што ў лёсах маіх прыцяляў наступіць той самы чарговы шчаслівы паварот іх дарогі. Час так мудрагеліста і раптам змяняецца...

Сёлета Міжнародны дзень аховы помнікаў і памятных мясцін па ініцыятыве арганізацыі-заснавальніцы ICOMOS быў прысвечаны помнікам мемарыялізацыі. Тэматычны спектр даволі шырокі, і Беларускі камітэт згаданай арганізацыі вырашыў асабліва сакцэнтаваць увагу на праблематыцы гістарычных некропаляў. Менавіта ёй быў прысвечаны “круглы стол”, які прайшоў з нагоды свята ў Дзяржаўным літаратурным музеі Янкі Купалы і ў чарговы раз засведчыў, што тэма і сапраўды вельмі шматгранная, прычым кожны з яе аспектаў вымагае асобнага стаўлення. Як абараніць ад “чорных капачоў” археалагічныя помнікі? Як захаваць закінутыя фамільныя капліцы шляхты і каменныя крыжы — праўдападобна, найстаражытныя надмагільныя помнікі на Беларусі? Але найбольшая ўвага гэтым разам была наддзена найбольш распаўсюджанаму тыпу гістарычных могілак — звычайным пагостам, што спаконвеку месціцца на ўскраіне кожнай вёскі або мястэчка...

Льва СВІРЫН

Апошні след вёскі

Як мяркуюць спецыялісты, найбольш актыўна і пастадоўна ў нас ахоўваюцца тыя пахаванні, якія знаходзяцца ў кампетэнцыі ўпраўлення ўвекавечвання памяці абаронцаў Айчыны і ахвяр войнаў Міністэрства абароны Рэспублікі Беларусь. Яго начальнік — палкоўнік Віктар Шумскі — па памяці прывёў колькасць выяўленых воінскіх пахаванняў, што знаходзяцца на дзяржаўным ўліку, — 7 331, і агулам у іх спачывае больш за 2 мільёны чалавек. Пры-

Валанцёры-некропалісты на працы.

Крытычная сітуацыя

чыым, апрача сістэмы статыстыкі ды класіфікацыі такіх месцаў памяці, створана і даволі эфектыўная сістэма іх аховы.

Па словах архітэктара Галіны Левінай, якая займаецца тэмай увекавечвання ахвяр вайны, не забыты нават тыя трагічныя месцы, што знаходзяцца за межамі вёсак ды гарадоў. Шматлікія “ямы”, ля якіх карнікі расстрэльвалі яўрэйскае насельніцтва, сёння адзначаны мемарыяльнымі знакамі. Вось толькі, на жаль, з’явілася новая праблема.

— На месцы спаленай фашыстамі вёскі Федзькі на Віцебшчыне сёння — разараная ніва, — распавяла Галіна Левіна.

Самае прыкрае, што моцна пацяпела ў вайну вёска ўсё ж адрадылася ўжо ў мірны час. Знікла яна параўнальна нядаўна, у сувязі з усім вядомымі дэмаграфічнымі працэсамі. І знікла, здаецца, бяследна.

Нярэдка здаецца так, што могілкі застаюцца адзіным матэрыяльным сведчаннем даўняй гісторыі таго або іншага населенага пункта. Апошняя датычыцца і сусветна вядомай Хатыні. Дырэктар Мемарыяльнага комплексу Артур Зельскі даўно выношава ідэю пашырыць музейную тэрыторыю і на старыя вясковыя пагосты, што сёння апынуўся “па-за плотам”. Пакуль што ідэя так і завісла ў паветры — праз раз-

настойныя праблемы самога комплексу, якія ўрэшце зводзяцца да адной: браку фінансаў. Між тым, гісторыя могілак бярэ пачатак ажно ў XVII стагоддзі — разам з гісторыяй Хатыні. Адпаведна, новы пункт мемарыялу здатны спарадзіць і новае энсавае вымярэнне.

— На тых могілках усё пазарастала хмызамі ў рост чалавека, — распавёў Артур Зельскі. — Некалькі гадоў таму разам з Лагойскай парафіяй больш-менш там прыбралі, але... Трэба ўжо з’явіліся наноў высякаць, а ахвотных няма...

Як адзначыла мадэратар “круглага стала” Ала Сташкевіч, старыя могілкі з’яўляюцца неад’емнай часткай тыповага беларускага краёвага, а разам з тым — і культурнага ландшафту. Гэтае паняцце, якое спалучае рукачыны ды прыродныя складнікі, у апошнія дзесяцігоддзі ўсё часцей ужываецца ў пажважных міжнародных дакументах, прысвечаных ахове спадчыны: сёння спецыялісты лічаць патрэбным разглядаць помнік не як “рэч у сабе”, але менавіта ў арганічным для яго атачэнні. Ды, на жаль, у беларускім заканадаўстве гэтае паняцце пакуль не адлюстравана.

Намеснік старшыні Беларускага бюро ICOMOS Цімафей Акудовіч звярнуў увагу на тое, што неўзабаве гістарычныя пахаванні могуць і

Гістарычныя могілкі: “непрыкметны пагорак” як месца памяці

наогул пазбавіцца хоць якога асобнага юрыдычнага статусу: у новай рэдакцыі Закону аб пахаваннях адсутнічае такі тэрмін, як “гісторыка-мемарыяльныя могілкі”.

— Таму мы падалі прапанову надаць усім пахаванням да 1917 года пэўны спецыяльны статус, — распавёў ён. — Гэта не азначае ўнясенне кожнага з іх у Дзяржліст, але... проста больш-менш пажважлівае стаўленне. Прынамсі, каб не выкідалі на сметніцу. Бо сёння галоўная праблема ў тым, што “звычайныя” гістарычныя могілкі пакуль не ўспрымаюцца як помнікі спадчыны...

Фіксацыя імёнаў

Вёска Каралішчавічы — усяго за некалькі кіламетраў ад Мінскай калыскавай аўтадарогі. Пасярод бясконцых прамысловых зон сталічных прадмесцяў высіцца невялічкі пагорак, спрэс зарослы дрэвамі ды хмызняком. Выпадковы мінак, мабыць, і не зразумее, што насамрэч гэта старыя каталіцкія могілкі. Пліты ды камяні больш як стогадовай даўніны на добрую палову ўраслі ў зямлю, і з дарогі іх не відаць.

— І гэта цалкам тыповы прыклад для ўсёй Беларусі, — кажа Цімафей Акудовіч. — Нават спецыялісты дакладна не ведаюць, колькі ў нас такіх могілак. Нібыта, яны не ўяўляюць

Праекты развіцця

Летась газета “Культура” вызначыла ў якасці аднаго з прыярытэтаў разгляд эканамічнай палітыкі ў сферы культуры. І сярод кірункаў абралі і стан названай дзялянкі ў абласных цэнтрах з праекцыяй на ўвесь пэўны рэгіён. Цяпер жа, пасля завяршэння першага кола камандзіровак, варта зрабіць пэўныя абагульненні. Ці задумваліся вы калі-небудзь, колькі “каштуе” культура, ці ў дастатковым аб’ёме фінансуецца з бюджэту, ці мае патрэбу ў дадатковых сродках, і калі так, то якім чынам знаходзіць іх? А ці стаяць у чарзе да ўстаноў культуры ды арганізатараў мерапрыемстваў спонсары з просьбамі прыняць пэўныя сумы на карысць, а якія асаблівасі функцыянавання прыватнага сектара дадзенай галіны? Карацей, пытаньняў — нямала.

Алег КЛІМАЎ

Эканамічны зрэз

Правілы і

Аксіёмы і парадоксы

Натуральна, у сённяшнім эканамічным становішчы бюджэт асноўныя сродкі накіроўвае тым прадпрыемствам, у тыя сектары рэальнай эканомікі, у тую вытворчасць, ад якіх залежыць само існаванне дзяржавы. І шараговыя работнікі адукацыі, навукі, медыцыны — усе разважлівыя людзі ўвогуле гэта разумеюць. Так, бурчаць, часам выказваюцца пра неабходнасць павышэння заробкаў, але — разумеюць. Работнікі культуры разам з установамі, у якіх яны служачы, — не выключэнне з такога ланцужка.

Не сакрэт, што большая частка бюджэтнага фінансавання дзяржаўных устаноў культуры сыходзіць на камунальныя паслугі, падаткі, зарплату супрацоўнікам. І вылучаюцца грошы на сапраўды першачарговыя патрэбы. Гэта значыць, збітая фраза “культура фінансуецца па рэшткавым прынцыпе”, якая ўвайшла ў шырокі ўжытак яшчэ ў СССР, сёння быццам бы менш актуальнай не

нічога звышцікавага: тут няма пахаваньняў нейкіх знакавых постацей. Але, тым не менш...

Задача невялікай групы валанцёраў-некрапалістаў, якая выправілася туды на талаку акурат у Вялікую суботу, — перапісаць звесткі з магільных камянёў. Апошнія ўяўляюць эксклюзіўную гістарычную каштоўнасць. Жарты жартамі, але ў большасці выпадкаў менавіта магільная пліта з'яўляецца тым адзіным следам, які чалавек пакінуў у гісторыі...

— Калі захавалася цяперашні стан рэчаў, дык значная частка гэтага "каменнага архіва" ўжо цягам пары гадоў папросту знікне: цалкам сьдзе пад зямлю, альбо... хтосьці знойдзе для яе прымяненне ў сваёй гаспадарцы, — дадае Цімафей Акудовіч.

Метадыка даволі простая: працывіваючы сабе шлях праз "джунглі", валанцёры адкопваюць тую частку пліты, што апынулася пад зямлёй, робяць яе фотафіксацыю ды занатоўваюць прозвішча і даты жыцця пахаванай тут асобы. Часам надпіс на пліце настолькі сцёрся, што яго ўжо немагчыма прачытаць, але калі пацёрці яго вільготнай зямлёй, літары прамалёўваюцца. Так, сваё месца ў гісторыі набыла нейкая паненка Юлія Алёшкаўна, якая

лічваць не пару тысяч прозвішчаў, як цяпер, а ў дзясяткі разоў больш, адкрыцці павінны здарыцца проста паводле тэорыі верагоднасці.

Дырэктар Дома-музея Адама Міцкевіча ў Навагрудку Мікалай Гайба піша ва ўводным артыкуле сайта: "Даследаванне могілак дапамагае аналізаваць сацыяльнае жыццё населеных пунктаў, разнастайнасць нацыянальнага складу жыхароў, іх традыцыі і вераванні, у гэтай ступені прасачыць эканамічныя працэсы, рух архітэктурных стыляў ды іншае. Важным з'яўляецца і маральны аспект такіх даследаванняў: захаванне гістарычнай і нацыянальнай памяці пра нашых продкаў".

І таму немінуча паўстае пытанне аб карэнным вырашэнні лёсу гэтых "нічыйных" месцаў (фармальна, вядома, кожнае з іх мае свайго ўласніка, але...). Не век жа ім быць парослымі бур'яном.

Два шляхі: быць або...

Варыянтаў выйсця з гэтай "крытычнай сітуацыі", як заўсёды, два: альбо нехта ўсё ж будзе апекавацца гістарычнымі могілкамі, альбо... яны канчаткова знікнуць, а на іх месцы паўстане нешта іншае — больш адпаведнае актуальным сучас-

Як адзначыў пад час "круглага стала" Віктар Шумскі, падобная практыка адпавядае таксама і заканадаўству ў заходніх краінах: праз гэты часавы перыяд надмагільныя збудаванні могуць быць знесены. І сапраўды, неяк на старых берлінскіх могілках выпадкова давялося натрапіць на сціплае пахаванне знакамітага паэта-рамантыка Адэльберта фон Шаміса. Побач была таблічка з надпісам ад рукі: не чапаць, бо за гэтую магілу заплаціла нямецкая дзяржава. А па суседстве — новыя пахаванні.

— Аднак важна, каб ліквідацыя старых надмагільных помнікаў не рабілася цішжом, каб магільныя пліты дбайна захоўваліся ў нейкім спецыяльна адведзеным месцы, а не выкідаліся і не знікалі бясследна, — дадае Цімафей Акудовіч.

Гадоў дзясць таму акурат гэтак, "цішком", знік помнік на магіле вядомага філосафа Фларыяна Бохвіца і яго сваякоў у вёсцы Дарава, што на Ляхавічыне. А вось родавы склеп Гартынгаў у Завушшы быў ускрыты ды апаганены яўна з канкрэтнымі мэтамі: нехта шукаў скарбы...

На думку Цімафея Акудовіча, тая пахаванні, што маюць гістарычнае або мастацкае значэнне, павінны трапіць у Дзяржспіс — ды, адпа-

на ўзроўні "быць або не быць"

Вось так выглядаюць тыповыя гістарычныя могілкі.

адышла ў іншы свет у 1905-м, маючы ўсяго 18 гадоў...

Спытаўшы ў валанцёраў, ці здараліся нейкія неспадзяваныя сенсацыйныя адкрыцці, я пачуў ад іх: пакуль не, але яны абавязкова будуць. Сабраныя пад час такіх палявых даследаванняў звесткі трапляюць у базу даных на сайце niekropali.by, якая папаўняецца энтузіястамі з усёй Беларусі. У сваю чаргу, яна з'яўляецца неацэнным матэрыялам для гісторыкаў, што распрацоўваюць самую розную тэматыку. І калі база даных будзе на-

ным патрэбам. Тых старых магіл, якія па-ранейшаму даглядаюць сваякі, у Каралішчавічах усяго некалькі.

— Па вялікім рахунку, гэтае пытанне знаходзіцца ў кампетэнцыі мясцовай супольнасці, — лічыць Цімафей Акудовіч. — Ёй і вырашаць. Сапраўды, на Беларусі здавён была такая завядзёнка: калі сваякі працягвалі апекавацца магілай, гэтае месца лічылася святым, і ніхто яго не крапаў. А калі пра магілу забыліся, дык ужо праз паўстагоддзя замест яе можна было рабіць новыя пахаванні...

ведна, ахоўваюцца дзяржавай. А вось што да такіх сціпых могілак, як у тых жа Каралішчавічах...

— Вядома, куды лепш будзе, калі і гэтыя месцы памяці захавуюцца, бо ў большасці такіх выпадкаў "зямельнае пытанне" зусім не стаіць востра, — перакананы суразмоўца. — І тут не патрэбны нейкія звышнамаганні — хіба што павысякаць раз на год кустоўе, зрабіць нейкія сцяжынкы, падняць паваленыя пліты... Думаю, такую справу цалкам асіліць мясцовая парафія або, скажам, школа. Тым больш, гэта сапраўдная патрыятычная акцыя: зберагаць памяць пра тых звычайных дактароў, настаўнікаў, рамеснікаў, якія стагоддзямі таму жылі ў тваіх родных мясцінах...

Як адзначыла пад час "круглага стала" юрыст Марына Сатоліна, для таго, каб наладзіць сістэмную працу па захаванні гістарычных могілак, дастаткова і ўжо існуючай юрыдычнай базы — урэшце, паўтोरэмся, ніводзін гэты аб'ект не з'яўляецца "нічыйным". Таму, як мяркуе спецыяліст, усё залежыць ад ініцыятывы на месцах.

K

На маю думку...

3 нагоды вясны, або Каб душа ўскалыхнулася...

Віктар МАНАЕЎ, народны артыст Беларусі, акцёр Нацыянальнага акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы

І зноў край наш апанавала вясна! Сапраўдная, чароўная, непераможна-цудоўная! Памятаеце, як у Цютчова: "Как ни гнетёт рука судьбины, / Как ни томит людей обман, / Как ни браздят чело морщины / И сердце как ни полно ран; / Каким бы строгим испытаньям / Вы ни были подчинены — / Что устоит перед дыханьем / И первой встречей весны!..."

І гэтая вясна — толькі вонкавы вобраз, сімвал вясны духоўнай, якая прыходзіць разам з Вялікаднем. Бо тое, што адбываецца з прыродай, здзіўляецца (прынамсі, так мусіць быць!) з бесмяротнай чалавечай душой. Надышоў час абнаўлення, абуджэння, росквіту ўсяго найлепшага і добрага ў чалавеку, бо ён — вяршыня гэтай вонкавай прыроды. І як жа не павіншаваць з такімі самымі важнымі падзеямі, якія вызначаюць сэрцабіццё часу, дораць нам Надзею, Веру, апаноўваюць Любоўю! І як нам, дзеячам культуры і яе прыхільнікам, без такіх каштоўнасцей пражыць? Як, шчыра і адкрыта захапляючыся зеленню травы, кветкамі, папраўдзе райскімі пахамі паветра, не назапасіць гэтага бальзаму для душы на год, на ўсё жыццё наперад?..

А яно ж, жыццё, — бясконцае! Пра гэта і прыгадваюць усе хрысціянне свету ў Вялікдзень. А Мастацтва, на маю думку, і існуе толькі для таго, каб нагадаць чалавеку пра Неба, пра яго бесмяротную душу і пра тое, як пакутуе яна без Стваральніка, без любові і спагады. Нейка адзін расійскі тэатразнаўца зазначыў: "Тэатр не можа навучыць нас, як нам трэба сябе паводзіць у тым ці іншым канкрэтным выпадку, але ён можа навучыць, як нам нельга жыць". І сапраўды: праз слёзы спачування іншаму мы самі можам шмат чаго зразумець і перайначыць ва ўласным жыцці.

...Яшчэ студэнтам я са сваімі сябрамі ездзіў у Маскву глядзець Фаіну Ранеўскую ў спектаклі "Далей — цішыня" Тэатра Массавета. Ехалі дадому пасля таго спектакля ў Мінск і ўсю дарогу маўчалі. Усю. Бо тая рэчаіснасць, у якую мы ўвайшлі пад час прагляду пастаўкі, была больш рэчаіснай і значна больш высокай за рэальнасць навакольнай мітусні і дробязнасці...

"На ваших спектаклях глядачы плачуць", — казалі Ранеўскай. "Няхай плачуць, — адказвала яна. — Можа, у жыцці будуць плакаць менш...". І калі такая планка ў мастацтва, у тэатра, што ўсё ж насуперак усламу — "кафедра, з якой можна сказаць свету шмат добра" (паводле Гогала), то, уявіце, якая адказнасць на тых, хто займаецца мастацтвам — і тэатрам у прыватнасці...

Мне неаднойчы даводзілася бываць з маімі сябрамі — праваслаўнымі святарамі — на святой гары Афон, што ў Грэцыі. Гэта адзіная ў свеце манаская рэспубліка. Пакаленні яе жыхароў захоўваюць у чысціні праваслаўную традыцыю, веру цягам паўтара тысячагоддзя. Шмат размаўлялі мы, прыезджыя, з тамтэйшымі насельнікамі. У душы я адчуваў нават нейкую няёмкасць ад сваёй прафесіі і думаў: хай бы толькі не спыталі, хто я. А калі гаспадары ўсё ж даведзіліся, то ставіцца пачалі з добрай усмешкай і крыху са спачуваннем-спагадай: маўляў, небяспечная прафесія! Як той сапёр ці суддзя, бо іхняя праца — на вастрыі нажа, а загубіць сябе, у духоўным сэнсе, вельмі проста... Манахі параілі мне заўсёды цвёрда памятаць словы з Евангелля: "За кожнае слова нам давядзецца даць адказ" і "Спакусы не могуць не прыйсці ў свет, але бяда таму, праз каго яны прыходзяць..." Дай божа нам, артыстам, кіравацца такімі бесмяротнымі парадамі! Мо тады і ў нашых душах будзе больш вясны...

Сапраўды, мы адказныя за тое, што прамаўляем, як жывём... І мастацтва наша мусіць быць адказным ды мець дакладны маральны пасыл. Рэжысёр, артыст, мастак — творца ўвогуле, які натхнёна займаецца творчасцю, абавязаны спыніцца, калі пабачыць за сваім "душэўным парывам" бруд і спакусу ў дачыненні да іншых. Для мяне сапраўднае мастацтва толькі тое, што не разбэшчвае ды не спакушае... Мая мара — каб пасля спектакля, камедыі, трагедыі ці нават меладрамы душа ўскалыхнулася над злом і пакутай не адно ў глядача, але і ў самога артыста, і ў асвятляльніка, і ў рэжысёра, і ў касцюмера... Бо ў найвышэйшай ступені толькі тое творчасць, што распальвае ў душы іскры вечнасці. А дзеля гэтага патрэбна любіць! І душу сваю бесмяротную, і бліжняга свайго, як сябе, — вось яны, умовы творчасці...

Перад кожным спектаклем стараюся згадаць словы Гогала з ягоных нататнікаў: "Божа, дай палюбіць яшчэ больш людзей! Дай сабраць у памяці сваёй усё лепшае ў іх, узгадаць бліжэй усіх бліжніх і, натхніўшыся сілай любові, быць у сілах выявіць! Няхай жа сама любоў будзе мне натхненнем!..."

Будзем на сувязі!

Паважаныя чытачы!

Нам цікавае ваша меркаванне па тэмах нумара. **Пішыце** на адрас: 220013, г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 77, альбо на электронную скрыню kultura@tut.by, **тэлефануйце** ў рэдакцыю па нумары 8-017-286-07-97, **абмяркоўвайце** на [facebook.com/kimpressby](https://www.facebook.com/kimpressby), [vk.com/kimpressby](https://www.vk.com/kimpressby), twitter.com/kimpressby

культуры абласцей засведчыў...

ВЫКЛЮЧЭННІ

стала. Разам з тым, не ўсе начальнікі ўпраўленняў ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі абласных выканаўчых камітэтаў, з кім я меў зносіны ў час камандзіровак, прызнавалі яе заканамернасць. На погляд некаторых, культура атрымлівае роўна столькі, колькі мусіць займаць, зноў-такі, зыходзячы з цяперашняга стану рэчаў. Марнатраўна будзе ўтрымліваць клуб, які ледзь-ледзь запаўняецца напалову, прычым выключна па выхадных, ці не так? Разумнае і беражлівае расходаванне сродкаў — сённяшняе аксіёма для тых, хто толькі спасцігае эканоміку культуры, і для тых, хто даўно ў ёй "варыцца". А вось паднавіць фасад установы культуры, дзе ад наведвальнікаў няма адбою, дык на тое грошай не шкада!

Але на самой справе надта абшарпаных будынкаў, дзе размяшчаліся б культурныя асяродкі, мне не сустрэлася. (Выключэнні былі, але такімі яны і засталіся.) І ўнутры, і вакол іх віравала жыццё; апошняе асабліва даты-

чыцца выставачных залаў рознага кшталту. Такого, каб які-небудзь, скажам, музей знаходзіўся "ў прастоі" і не мог дазволіць сабе здзівіць візіцёраў новай экспазіцыяй, не было. Ад выстаўкі да выстаўкі, як кажуць, — вось іх крэда. Што ж да дробязей (урэшце, камусьці — дробязь, а іншаму — наадварот), то без іх — ніяк. Вядуць цябе па прыбраным холе, распавядаюць пра дасягненні, а потым заводзяць у пакойчык і — бац: аказваецца, на замену абсталавання, не залімітаванага гадавым каштарысам выдаткаў, грошай няма. Застаецца толькі развесці рукамі: як такое магчыма, бо і рамонт правялі, і клас новы адкрылі, і касцюмы прыгожыя пашылі? А шылі іх... на швейнай машынце, год выпуску якой супадае з годам смерці Сталіна. Парадокс, быццам бы, але і — рэальнасць, разам з тым...

K

Пра тое, якія тэндэнцыі развіцця культуры абласных цэнтраў адзначыў наш карэспандэнт, —

чытайце на старонцы 11.

Погляд на тэатр: паміж традыцыйным і нечаканым

— Тэатр ужо сам па сабе — містыка. У тым, як я прыйшоў у Магілёўскі тэатр, таксама свая таямніца: пэўна, напеў час неяк упарадкаваць, дысцыплінаваць сваё жыццё. Доўгі час я быў вольным мастаком, але бачыў, як пастаноўкі, не маючы пастаяннага “дагляду”, пачынаюць “развальвацца”, трапляюць не на тыя фестывалі. А з Магілёвам мяне звязвалі больш дарагія для мяне спектаклі, чым нават пастаўленыя на вельмі прэстыжных сценах. І атрымаўшы запрашэнне, я падумаў, што тут можна стварыць цыкл спектакляў, якія зменяць аблічча тэатра. Тым больш, “валяваць” з кіраўніцтвам не спатрэбіцца: дырэктар тэатра Андрэй Новікаў заўсёды адкрыты для дыялога, сам вельмі шмат працуе. Немалаважную ролю адыгралі і яго чалавечыя якасці. Увогуле, калі жыццё табе штосьці прапануе, трэба браць, калі гэта — энергетычны абмен.

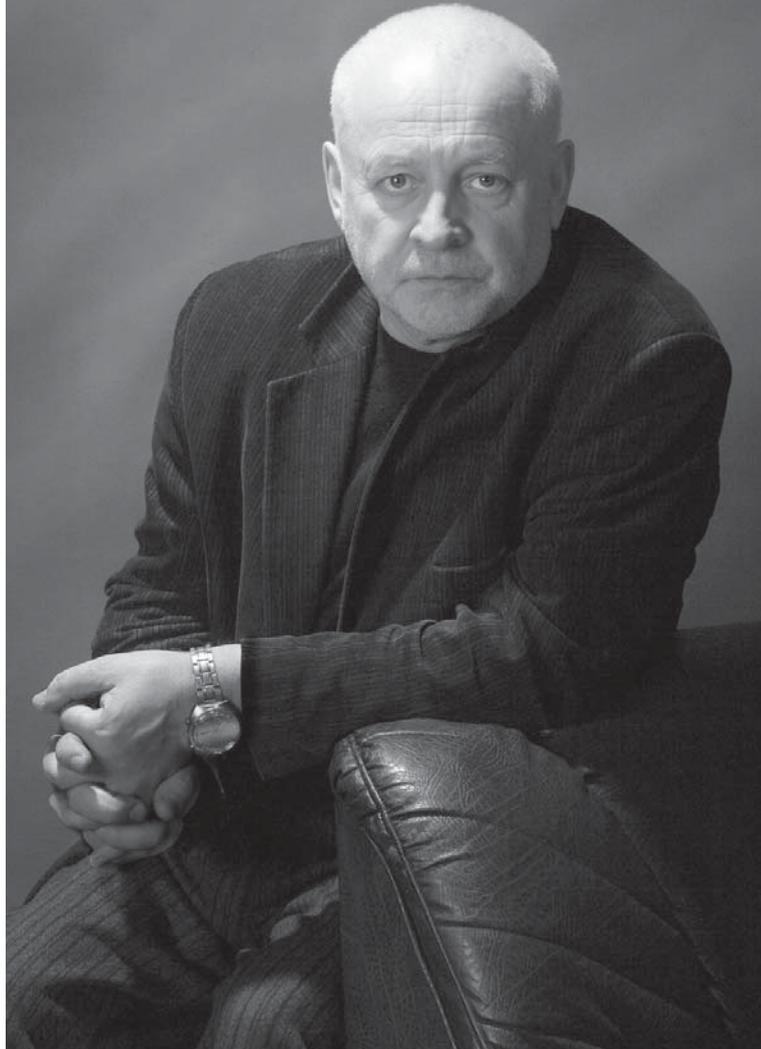
— Энергія часта асацыюецца з “перабудовамі”, рэзкімі зменамі...

— Калісьці я “змагаўся”, як і ўсе. Але гэты этап даўно мінуў. Змагацца з навакольным светам — непрадуктыўна. Калі ж дапамагаеш яму, дык і ён пачынае табе дапамагаць. Нельга знішчаць тое, што створана не табой, трэба яго вывучаць — і прыстаўваць да сваіх мэт. Зло знішчыць сябе само, вярнуўшыся бумерангам. Я не хачу ламаць акцёраў — я запрашаю іх у свой свет. Калі ім гэта цікава — дапамагу. Спакойна ўспрымаю іншы тэатр, але задаю сваю планку, і кожны можа ставіцца да яе павольна. Няхай спачатку будзе ўсяго некалькі аднадумцаў, потым да іх далучацца іншыя. Галоўнае, што патрабуецца ад рэжысёра, — “завесці” артыстаў, а далей іх уласны “маторчык” не дасць ім спыніцца. Акцёры — людзі апантаных. Яны здольныя на большае, чым нават могуць сабе ўявіць. І часам здзяйсняюць сапраўдныя подзвігі, літаральна за межамі чалавечых магчымасцей. Памятаю, як аднойчы артыст, нягледзячы на траўму, трымаў партнёра на руцэ, а ў яго было, як аказалася, два пераломы... Дый фестывальны спектакль “Фрэкен Жулі” Алена Крыванос правяла, перасільваючы боль. А ці заўважыў гэта глядач? Не. Але ж, ведаецца, цяжка бывае для артыстаў знайсці натхненне, калі за год трэба адыграць не менш за 400 спектакляў. Гэтая колькасць забівае якасць. Кім і калі былі зроблены дадзеныя разлікі? Чаму менавіта такая лічба, на чым яна грунтуецца? На духоўных патрэбах глядача? Ці на фізіялогіі артыстаў? І як стасуецца гэтая лічба з акцёрскім заробкам? Ні для каго не сакрэт, што на тыя грошы не пражыць. Чалавек папросту

У пачатку 2014-га галоўным рэжысёрам Магілёўскага абласнога драматычнага тэатра стаў знакаміты літоўскі рэжысёр Саўлюс ВАРНАС. Раней ён ставіў тут два спектаклі: “Тарэлкін”, які быў намінантам Першай Нацыянальнай тэатральнай прэміі, і “Фрэкен Жулі”, што на нядаўнім “М.@rt.кантакце” атрымаў прыз за лепшую рэжысёрскую работу ды спецыяльны прыз за ролю Фрэкен, якую выконвае артыстка тэатра Алена Крыванос. Але наша размова, скіраваная, у асноўным, на перспектывы развіцця Магілёўскага тэатра і ягонага форуму, вылілася ў больш шырокія развагі майго суразмоўцы, што склалі, у выніку, сапраўдны гімн тэатру і жыццю.

Надзея БУНЦЭВІЧ

Містычны Варнас

вымушаны шукаць падпрацоўку па-за межамі тэатра. Так і сыходзяць...

— Але ж для вас, як я разумею, грошы — не галоўнае...

— Яны ніколі не стаялі на першым месцы. Памятаю, як атрымаў свой першы заробак — акцёрам у Панявежскім драмтэатры. Нёс дадому, каб аддаць маці, па дарозе выкінуў на сметнік непатрэбныя паперы, а разам з імі — грошы... Потым вярнуўся, адшукаў тую урну — яны там так і ляжалі...

— Дачакаліся-такі вас: ну як тут не паверыць у “знак лёсу”? А што чакае прыхільнікаў Магілёўскага тэатра? Вы цяпер адказныя за ягоны лёс...

— Пра планы распавядаць не люблю: і каб не выхваляцца (няхай лепш іншыя ўхваляюць), і каб не сурочыць. Магу расказаць хіба пра тое, што ўжо выглядае рэальным. Так, на канец сезона запланавана прэм’ера гогалеўскай “Жаніцьбы”. Мас-так — Юратэ Рачынскітэ, вядомая па “Фрэкен Жулі”. Больш нічога не скажу.

— Тады скажу я: на сайце тэатра з’явілася абвестка пра набор школьнікаў, з якіх, як я зразумела, вы будзеце гадаваць артыстаў...

— Гэта праект “Май*КАНТАКТ-2016”. Неяк мне яшчэ ў Літве прапаноўвалі: маўляў, будзем дамылаць да вас англійскіх студэнтаў, а вы іх навучайце. Адмовіўся, бо ў нас яны, вядома, працаваць не будуць. Трэба сваіх гадаваць! Сёлет у маі правядзём суб’яседаванні, пратэсціруем ахвотных — замест традыцыйных уступных іспытаў. Многія адсеюцца самі, як пачнуцца заняткі. Займацца студыйцы будуць пры тэатры, педагогаў плануем запрашаць з розных краін. Толькі праз два гады мы будзем мець аснову — студэнтаў, адабраных для далейшага навучання і падрыхтоўкі да працы ў тэатры. Спадзяюся, атрымаем у трупце новае пакаленне. Але і для цяперашніх артыстаў хачу замовіць цыкл трэнінгаў, заснаваных на ўсходніх практыкаваннях: не толькі гімнастычных, але і філасофскіх. Ведаю па ўласным вопыце: дапамагае...

— Мне ўвогуле падалося, што вы глыбока ведаеце тонкасці ўсходняга светаўспрыняцця, шмат чэрпаеце адтуль, перапрацоўваючы...

— Калісьці ў Гімалаях я жыў у манахаў і навучыўся ў іх галоўнаму — слухаць (і чуць!) цішыню. Потым у Непале ў мяне была магчымасць жыць у манастыры, але я вырашыў — хопіць. Мая рэлігія — тэатр. Тут трэба ствараць свае законы, што не будуць супярэчыць законам прыроды ды Боскаму пачатку. Рэжысёр можа выступаць у якасці як кампазітара, так і дырыжора. Ён не проста ўвасабляе п’есу, а часта папярэдне шмат працуе з яе тэкстам, расстаўляе свае кропкі і акцэнтны, аднак ніколі не можа быць упэўнены ў тым, што яго чакае поспех. Літаратура — толькі падстава для новага сачынення рэжысёра. Нават знакаміты Анатоль Эфрас, кажучы, аднойчы пытаўся на прэм’еры: “Гэта поўны прывал? Ці не зусім?” Рэжысёр не можа ўсё ведаць, ён многае спасцігае інтуітыўна. Дый спектакль часта выстройваецца неяк сам па сабе, бо, як жывая істота, пачынае дыхаць самастойна. І не толькі ўжо пасля таго, як ты яго паставіў, але і ў працэсе пастаноўкі: ты раптам разумееш, што ён дыктуе табе іншы малюнак, нават іншыя правілы гульні, чым ты раней прыдумаў. Спектакль — гэта злепак усяго твайго жыццёвага досведу, нават таго, якога ты пакуль не набыў. Хаця, здараецца, бяруць вельмі смелы тэкст, а сказаць праз яго нічога не могуць. Бо рэжысура — бы бжуканне ўночы ў цёмным лесе. Але куды б ты ні ішоў, павінен адчуваць Боскі прамень, які і падкажа шлях. Ці хаця б давядзе, што шлях — ёсць...

— Дык, можа, вярнемся да шляху Магілёўскага тэатра? Праводзячы такі буйны Міжнародны маладзёжны тэатральны форум, як “М.@rt.кантакт”, немагчыма не задумвацца і пра выезды тэатра на нейкія замежныя фестывалі (тым больш, што ў журы форуму заўсёды ёсць не толькі іх прадстаўнікі, але і непасрэдна арганізатары). Магчыма, плануеце і нейкія сумесныя праекты? Апошнім часам на іх ледзь не мода пайшла...

— Творчыя сумесныя праекты — справа сапраўды перспектыўная. Думаю, няблага было б наладзіць сувязі са скандынаўскімі краінамі: яны добра фінансуюць пастаноўкі. Калі адкрываць некаторыя сакрэты, дык зараз намагаецца гэты англійска-італьянска-беларускі праект. Усе

будуць іграць на сваіх мовах. Акрамя некалькіх нашых артыстаў, там будуць нашы дэкарацыі і касцюмы. Удзел іншаземцаў адразу скіраваны на далейшыя гастроля пастаноўкі — найперш, па краінах-удзельніцах. А гэта ўжо прынцыпова іншая якасць жыцця нашага тэатра. Што ж да самога “М.@rt.кантакта”, дык на наступным форуме хацелася б паказаць максімальна розныя тэатральныя кірункі. Дый у Магілёўскім тэатры імкнуся да таго, каб былі прадстаўлены розныя стылі. Уладзімір Пятровіч пачаў плённа распрацоўваць кірунак дакументальнага тэатра, у яго гэта павінна добра атрымацца. У Юрыя Дзівакова, які працуе акцёрам лялечнага тэатра, — сваё светаадчуванне. Як пачынаючы рэжысёр ён схільны да гэтых тэатральных інсталляцый, перформансаў, нечаканых сумесных элементаў розных відаў мастацтва. Я буду яго падтрымліваць і надалей, бо на такой таленавітай, апантанай моладзі і трымаецца будучыня нашага мастацтва. Што ж да мяне асабіста, дык вельмі важным лічу сам працэс пошукаў, імкнуся знайсці сваімі спектаклямі новыя выразныя сродкі. Мне цікава ставіць не тыя спектаклі, на якіх публіцы жадаюць “прыемнага прагляду”, а нешта правакацыйнае, не тое, што добра “ўпакавана”, а тое, што перасягае нашы ранейшыя ўяўленні, адчыняе дзверы ў невядомае...

— Але публіка, на жаль, схільная да традыцыйналізму...

— Калі ў горадзе адзін драматычны тэатр, то проста неабходна, каб у ім адначасова было быццам чатыры тэатры, і ўсе — розныя.

— Дый здаровая творчая канкурэнцыя — мабыць, рэч неаблага...

— Думаю, у свой час саборніцтва паміж літоўскімі рэжысёрамі, якія амаль адначасова з’явіліся на тэатральнай прасторы, таксама садзейнічала стварэнню таго, што сёння называюць “літоўскім феноменам”. Бо кожны, абапіраючыся на агульныя традыцыі, шукаў сваю нішу, свой кірунак. І сёння ўсе мы — розныя, кожны працуе ў сваім ключы, але ёсць і агульная нацыянальная рыса, якая вызначаецца асаблівай любоўю да рытуальнасці, метафарычнасці думак — таго, што прыйшло да нас з рыцарскага мінулага. Я ж казаў ужо, тэатр — гэта містыка. Ён адкрывае неспазнае ў чалавеку, развівае яго інтуіцыю. Існуючы ў жывой прыродзе, чалавек, каб выжыць, многія рэчы рабіў спантанна, інтуіцыя была неад’емнай яго часткай. Важна племні мог быць не самым дужым фізічна, але абавязкова — мудрым, гэта значыць — не толькі з багатым вопытам, але і з моцнай інтуіцыяй. Цывілізацыя шмат у чым тую інтуіцыю знішчыла, зрабіла незапатрабаванай, прывяла да фарміравання спажывецкага грамадства. Але ў жыцці трэба запазнаваць найперш тое, што існуе вечна, — духоўнае. Мы жывём у пастаянных страхах-жахак-комплексах, змагаемся са светам, бо жыццё, маўляў, — барацьба. А жыццё, насамрэч, — гармонія, дзе галоўная каштоўнасць — духоўная. І тэатр дапамагае настроіцца на гэта, вызваліцца ад страху. Царква выводзіць чалавека на ўзровень маральнага пачатку, а тэатр дапамагае яму стаць творцам. Тэатр вучыць будаваць храм у самім сабе. І ў канцы жыццёвага шляху — знайсці найвышэйшую любоў, прыняць усё, што дадзена прыродай. А шлях да гэтага — цішыня ў кожным з нас. І менавіта тэатр дапамагае чалавеку сысці ў гэтую цішыню...

Ужо акурат месяц у Нацыянальным мастацкім музеі працягваецца свята для ўсіх тых, хто не абьякавы да нашай выяўленчай культуры, і для тых гасцей ды турыстаў, у каго ёсць жаданне даведацца, што, уласна кажучы, уяўляе з сябе беларускае мастацтва, дзе яго карані, у чым ягоная асаблівасць у сусветным кантэксце, і, наогул, як складваўся лёс нашай духоўнай спадчыны на працягу цэлага тысячагоддзя.

Барыс КРЭПАК

Пытанні, як бачым, не простыя, адразу на іх не адкажаш. Але паспрабаваць можна. Прыкладна так казалі сабе арганізатары выстаўкі “Дзесяць стагоддзяў мастацтва Беларусі”. І ў іх — атрымалася, сведчаннем чаму шматлікія гледачы, якія кожны дзень запаўняюць выставачныя плошчы двух паверхаў музея. Больш як 10 тысяч наведвальнікаў за месяц — такую лічбу літаральна ўчора паведамілі мне ў музеі. Для нашага часу гэта добры знак.

Нагадаю, што арганізатарамі выстаўкі выступілі Міністэрства культуры Беларусі, ААТ “Белгазпрамбанк”, ААТ “Газпрам Трансгаз Беларусь” і, вядома ж, Нацыянальны мастацкі музей. У экспазіцыі прадстаўлены творы амаль 30 рэспубліканскіх і рэгіянальных музеяў, бібліятэк ды рэлігійных аб’яднанняў. Шмат работ з прыватных і карпаратыўных калекцый. А ўсяго — больш за 500 твораў. Па якасці гэта — самая моцная экспазіцыя за пасляваенны час. Зразумела, умясціць такую колькасць работ выяўленчага мастацтва і артэфактаў, якія былі народжаны на землях, што ўваходзяць у сучасную Беларусь, а таксама твораў аўтарства выхадцаў з гэтых мясцін, якія з’явіліся за іх межамі, было вельмі складана. І таму давялося “пашырыць” экспазіцыйныя плошчы за кошт дэзайнерскіх пошукаў. Таленавітыя Любові Лявонцьева і Ігар Асоўскі з Пецярбурга, Відуэт Павілаўскайтэ з Вільнюса і мінчанка Алена Матросова, на маю думку, выдатна справіліся з дадзенай задачай. Аўтарам канцэпцыі гэтага арт-праекта стаў вядомы знаўца сусветнай і нацыянальнай культуры Уладзімір Шчасны. Ён жа, разам з мастацтвазнаўцамі Надзеяй Усавай, — і куратар выстаўкі.

Не буду зараз казаць пра вартасць і якасць асобных твораў экспазіцыі — у цэлым яна стала выдатнай з’явай у нашым духоўным жыцці. І тут ніхто спрачацца не стане: кожны гледач і спецыяліст тут знойдзе ўсё, што яму па душы. Камусьці падабаюцца артэфакты, звязаныя з візантыйскімі традыцыямі беларускай іконы, вельмі важныя для разумення ўнутранай структуры ды вобразаў беларускага мастацтва старажытнасці і Сярэднявечча; іншыя аддадуць перавагу Рэнесансу і барока — часу Францыска Скарыны і Льва Сапегі, Пятра Мсціслаўца і Івана Фёдарова. Асабіста мяне ўразіла радзівілаўская карта ВКЛ XVII стагоддзя. А яшчэ — цудоўныя гравюры “Поры года” А.Тарасевіча, якія раней я не бачыў.

Ну, пра раздзел “XIX стагоддзе. Дыялог культур” я ўжо не кажу. Адны імёны чаго вартыя: І.Хруцкі, С.Жукоўскі, С.Заранка... Тут і культура шляхецкіх сядзіб, і Полацкая мастацкая школа, і школы Пецярбурга ды Масквы, дзе вучыліся нашы славныя землякі — ад К.Карсальна, Н.Сілівановіча да В.Вялініцкага-Бірулі і Ф.Рушчыца. Потым пайшлі знакамітыя мастацкія школы на мяжы XIX — XX стагоддзяў: мінская — Я.Кругера, віленская — І.Трутнева, і, канешне ж, Ю.Пэна — у Віцебску.

Узнікае пытанне, якое вольна ўжо шмат гадоў мяне хвалюе: чаму, калі мы гаворым пра айчынную спадчыну, абмяжоўваемся толькі “сучаснай тэрыторыяй Беларусі”? А калі мастак з’явіўся на свет на той зямлі этнічнай Беларусі, якая па розных прычынах сёння належыць іншым краінам?

Першыя дзесяць тысяч “Дзесяці стагоддзяў...”

З задавальненнем разглядаюць наведвальнікі творы дэкаратыўна-прыкладнага ды інсцінага мастацтва Я.Драздовіча і А.Кіш. Прынамсі, беларускія мастакі такога роду былі не горшыя за даўно “раскручаных” А.Русо, Н.Пірасмані ды І.Генераліча.

Што да XX стагоддзя — стагоддзя небывалых мастацкіх эксперыментаў, жорсткай і працяглай барацьбы так званага авангарда з так званым рэалізмам, — то гэты час, уключаючы і сучасны перыяд, таксама вельмі ярка прадстаўлены на выстаўцы. “К” вельмі шмат пісала пра выдатных мастакоў-авангардыстаў, пачынаючы з “Парыжскай школы”, і наогул распавядала пра лёсы амаль усіх тых твораў, работы якіх сёння ўпрыгожваюць залы выстаўкі, таму вяртацца да іх я зараз не буду. Хаця вельмі раю гледачам звярнуць асаблівую ўвагу на жывапісныя арыгіналы В.Ваньковіча, М.Шагала, Х.Суціна, П.Крэменя ды іншых бліскучых каларыстаў.

Далей — наш час, савецкі і постсавецкі: Віцебскі мастацкі тэхнікум, Вялікая Айчынная вайна, час пасляваенны і час “суролага стылю”, час творчага жыцця выкладчыкаў ды выхаванцаў БДТМІ, і бліжэй да нас — час “гістарычнага рамантызму” ды час постмадэрнізму. Апошнія два раздзелы якарз і выклікаюць у шэрагу мастацтвазнаўцаў ды мастакоў найбольш гарачыя, праўда, у асноўным, “кухонныя”, спрэчкі і дыскусіі. І гэта для мяне зразумела. Заўсёды былі і ёсць мастакі, незадаволеныя тым, што іх праігнаравалі, што іх творы чамусьці не трапілі ў экспазіцыю, а калі і трапілі — то размешчаны не так, як трэба... І далей — у тым жа духу...

Па вялікім рахунку, і ў мяне поўнага задавальнення ад выстаўкі няма. Перш за ўсё ўзнікае пытанне,

якое вольна ўжо шмат гадоў мяне хвалюе: чаму, калі мы гаворым пра айчынную спадчыну, абмяжоўваемся толькі “сучаснай тэрыторыяй Беларусі”? А калі мастак з’явіўся на свет на той зямлі этнічнай Беларусі, якая па розных прычынах сёння належыць іншым краінам? Я маю на ўвазе, напрыклад, гістарычныя Вільню, Дзвінск, Друскенікі, а таксама Беласток, Веліж, некаторыя землі Смаленшчыны і г.д. І такім чынам творцы сёння аказаліся “не нашымі”: Р.Жукоўскі, М.Андрыёлі, Я.Дамель, А.Ромер, М.Мікешын, Ж.Ліпшыц, А.Грыгаровіч-Экстэр, М.Ротка, К.Ельскі, Л.Сегал, К.Гёда... Тады нават Каруся Каганца трэба выключыць з беларускай прасторы, бо нарадзіўся ён... у расійскім Табольску. Толькі для аднаго Ю.Пэна, народжанага на Ковеншчыне (цяпер г. Зарасай, Літва), было зроблена выключэнне.

А яшчэ я хацеў бы пабачыць творы беларускіх майстроў, якія сёння належыць замежным музеям Расіі, Літвы, Польшчы, Украіны, іншым краінам... Ці ж нельга было дамовіцца з уладальнікамі такіх устаноў пра часовы паказ нашай былой спадчыны на сённяшняй выстаўцы? Цудоўныя прыклады падобнага су-

Пётра ВАСІЛЕЎСКІ

Сама назва “Дзесяць стагоддзяў мастацтва Беларусі” гучыць досыць прэтэнцыйна і настройвае гледача на маштабнае відовішча, якіх нам пакуль відавочна бракуе. Праз малы досвед асэнсавання падобных імпрэз маем і недахоп аб’ектывных чыннікаў іх ацэнкі. Між тым, гэты выставачны праект не ўціснеш у побытавыя азначныя катэгорыі кшталту “падабаецца — не падабаецца”. Бо на такім узроўні можна разважаць хіба пра рэчы і з’явы ў стане развіцця, калі пазітыўная альбо адмоўная ацэнка можа паўплываць на яго вектар. Тут жа мы маем справу з рэтраспектывай, з гісторыяй, якая ёсць такая, як склалася, і ўжо скарэктаваная быць не можа.

Можа, галоўнае значэнне выстаўкі ў тым, што яна яшчэ раз нагадала нам самім, што мы, беларусы, даволі часта ўсё яшчэ не ўмеем ганарыцца сваімі дасягненнямі ды перамогамі, у тым ліку і ў галіне культуры? Ці то мы занадта баімся пакрыўдзіць суседзяў?

Спрычыніўся да арганізацыі выстаўкі, навідавоку. І калі што не атрымалася ці атрымалася не так, як хацелася адпачаткова, дык гэта вынік недастаткова выверанай, на мой погляд, канцэпцыі. Ёсць асобныя ўдалыя фрагменты, ёсць творы, якія складаюць “залаты фонд” нацыянальнай мастацкай школы. Але няма пачуцця ансамбля. Дазволю сабе меркаванне, што арганізатары паўтарылі памылку аўтара славуэтага “Габелена стагоддзя” Аляксандра Кішчанкі, якому захацелася ў сваім творы “ахапіць неабсяжнае”. У выніку твор разваліўся на мноства прыгожых фрагментаў, а трымае кампазіцыю не канцэптуальная яснасць, а жорсткая структу-

ра. Да таго ж аўтару яшчэ давялося чуць нараканні за тое, што сярод ягоных герояў-персанажаў ёсць такія, без якіх можна было б абыйсціся, а нейкіх сапраўды неабходных постацей на габелене няма. Гэты ж заклад цалкам можна аднесці і да экспазіцыі выстаўкі. Ёсць нібыта ўсё: ад Крыжа Ефрасінні Полацкай да авангардысцкіх опусаў Цэнспера і Войчанкі. Ёсць Валенцін Ваньковіч і Іван Хруцкі, Язэп Драздовіч і Марк Шагал, Віталь Цвірка і Міхаіл Савіцкі. І паслядоўнасць стыляў ды эпох някэпска выбудавана. А вольна разумення логікі культурных працэсаў на нашай зямлі цягам стагоддзяў ды іх сувязі з геапалітычным кантэкстам выстаўка, як мне падаецца, не дае.

Чамусьці ў час наведвання Рускага музея ў Пецярбургу ці маскоўскай Траццякоўкі я акрамя задавальнення ад сузірання шэдэўраў яшчэ адчуваю і сам дух драматычнай расійскай гісторыі, і ў выніку лепш разумею сучасных расіян. Ад гэтай выстаўкі я такіх пачуццяў не атрымліваю, прытым што ў беларускай гісторыі збольшага дасведчаны і ў культуры ўсё ж арыентуюся. Хацеў бы памыліцца, але мяркую, што замежнік, у якога такіх ведаў па вызначэнні быць не можа, атрымае ад

Мастацтвазнаўцы — пра буйны выставачны праект-2014

выстаўкі моцных уражанняў менш. І гэта крыўдна, бо выстаўка прымеркавана, прынамсі, часавымі рамкамі, да Чэмпіянату свету па хакеі.

Адна з праблем, з якой сутыкнуліся арганізатары выстаўкі, — брак экспазіцыйных плошчаў. У адносна малую прастору спатрэбілася ўплішчыць вялікую колькасць экспанатаў. У такіх умовах было вельмі цяжка зрабіць візуальныя акцэнтны на найбольш значных творах. Але гэтая “хвароба” для нашых музеяў, на жаль, хранічная. Пад такую выстаўку, як “Дзесяць стагоддзяў мастацтва Беларусі”, варта было б задзейнічаць гмах на праспекце Пераможаў, 14. Але нават калі б гэтая зала аказалася свабоднай (зараз у ёй — экспазіцыя “Avant-gARTE. Ад квадрата да аб’екта”), яе “клімат” не разлічаны на музейныя рэчы. Так што акрамя як у Нацыянальным мастацкім у Мінску, атрымліваецца, і няма дзе экспановаць творы, для захоўвання якіх патрэбны спецыяльныя ўмовы. А ў музеі, паўтаруся, — брак экспазіцыйных плошчаў.

Можа, галоўнае значэнне выстаўкі ў тым, што яна яшчэ раз нагадала нам самім, што мы, беларусы, даволі часта ўсё яшчэ не ўмеем ганарыцца сваімі дасягненнямі ды перамогамі, у тым ліку і ў галіне культуры? Ці то мы занадта баімся пакрыўдзіць суседзяў? Прынамсі, прыходзяць такія думкі. Уяўляю, як падобную выстаўку рабілі б расіяне, літоўцы, палякі, украінцы!

Вольна сабралі ў экспазіцыі артэфакты і творы з тысячу гадоў, а вобраза краіны ў чысе, на маю думку, не атрымалася... Але, нагадаю, праца зроблена вялікая, аматарам мастацтва ёсць што паглядзець ды абмеркаваць. Досвед гэтай выстаўкі будзе карысным для будучыні... К

Учора ў Маладзечне, у Мінскім абласным драматычным тэатры, да 28-й гадавіны аварыі на Чарнобыльскай АЭС, быў паказаны спектакль “Падобны на Стынга”. На яго былі запрошаны ліквідатары аварыі і перасяленцы з забруджанай радыёнуклідамі зоны. Мерапрыемства прайшло ў рамках гарадской акцыі пад патранатам Маладзечанскага райвыканкама і, у прыватнасці, тамтэйшага аддзела ідэалагічнай работы, культуры і справах моладзі.

Прэм’ера гэтага спектакля адбылася роўна год таму, 26 красавіка. Але за гэты час ён ішоў усяго некалькі разоў — хопіць пальцаў адной рукі, каб падлічыць. Хаця, прызначна, і п’еса Ірыны Пісьменнай, і пастаноўка Мікалая Дзінава — не зусім пра чарнобыльскія наступствы ды ахвяры. Яна пра той “чарнобыль”, які бывае ў душы. І пра ягоныя наступствы ды ахвяры.

Чарнобыльская зона, адкуль так і не з’ехаў забытая ўсімі старая і куды трапляе малады хлапец, які збег з турмы, апынуўшы-

ся “з зоны ў зоне”, — усяго толькі сімвал. Больш рэальна замяна іррэальнасці. У спектаклі даследуюцца наступствы аднаго, здавалася б, выпадковага здарэння, што рэзка змяніла ўсё жыццё героя: паспяхова малады чалавек з бліскучымі перспектывамі апынаецца за кратамі, абвінавачаны ў згвалтаванні і забойстве. Пасля ўцёку адтуль літаральна напярэдадні вызвалення (яшчэ адзін неабдуманы ўчынак), ён паўстае перад намі чалавекам падазроным, цынчным, з разладжанай нервовай сістэмай. Не верыць нікому ў нічому, імкнецца пасяць вакол сябе страх, бо ўпэўнены, што гэта адзіны шлях да павягі. І — сустракае жанчыну, якая да ягоных вы-

ка “Дуэль” аказваецца цудоўным акцёрскім ансамблем. Аляксей Карпец дэманструе цуды пластычна і пераўвасаблення. Разам з Ірынай Кляпацкай яны трымаюць увагу цягам больш за дзве гадзіны, практычна не сыходзячы са сцэны. Так што спектакль можна было б іграць і ў такім камерным варыянце, паказваць розным аўдыторыям.

На магчымасць камерных паказаў скіравана таксама сцэнаграфія Валерыя Юркевіча. Хаця ёсць там і другі паверх, прызначаны для ўзгадвання “падзей жанасць”, у цэнтры апынаецца надзвычай кампактны абрыс сялянскай хаты з некалькімі дэталямі, схільнымі да “пераўтва-

як важна быць побач не толькі з маленькімі, але і падрослымі дзецьмі. Для падлеткаў — як важна “не нарабіць глупстваў” і правільна разумець свабоду. Тым больш, што на стаяцярнай сцэне ў ім ёсць наўмысныя пастастаноўчыя дэталі, скіраваныя ў бок моладзі. Гэта не толькі “біяробаты”, больш падобныя на сімвал жыццёвай механічнасці, а значыць — нежыцця. Гэта яшчэ і свядомая “недасказанасць”, таямнічасць асобных сцэн, быццам дзея пераносіцца ў нейкае “фэнтазі”.

На жаль, не ўсё, што адбыва-

Сёння — 28-я ўгодкі аварыі на Чарнобыльскай АЭС

Як прадаць “...Стынга”

Нябачная дуэль, дзе перамагаюць абое. Але як з публікай?

рэнняў”. А галоўнае — люстэрка, самы, бадай, шматзначны сімвал. Дзякуючы майстэрству мастака, які працаваў у кіно і добра ведае найчасныя тэхналогіі, сцэна смерці ўспрымаецца як загадкавая “рэальная іррэальнасць”: гераіня нібыта распускаецца ў пазалостэркавай прасторы, становіцца бесцялесным духам, што знікае на нашых вачах...

І колькі б ні сцвярджалі, што гэты спектакль — фестывальны, таму і публіку на яго не загоніш, усё гэта лухта. Ён, насамрэч, сямейны. Для бацькоў — пра тое,

еща “на другім паверсе” (ва ўспамінах, снах, праз якія даносіцца перадгісторыя падзей), “прапісана” ў спектаклі ясна і зразумела. Не зусім апраўданымі падаюцца пераходы Ірыны Кляпацкай ад “паляшчэцкай гаворкі” да чыстай рускай мовы. Не самай “канцэпцыйнай” мне падалася і музыка. Калі ў іншых пастаноўках, стужках менавіта музычны складнік, здараецца, “вышчака” сваёй кранальнасцю слезу з глядачоў, дык тут ён, наадварот, яе асушае. Бо галоўнай мелодыяй становіцца сумніўны вальсок, бліжэй не лепшым прыкладом шансона. Але ўсё гэта — проста дробязь, у параўнанні з галоўным: пра што і навошта гэты спектакль. Ён узрушае (у фінале слёзы рэальна ліюцца ракой), месцамі — вымушае смяяцца, няхай і праз слёзы. Абуджае, пакідае ў сэрцы не “чарноцце”, а святло. Бо зроблены таленавіта, з любоўю да артыстаў, глядачоў ды самога жыцця...

К

І колькі б ні сцвярджалі, што гэты спектакль — фестывальны, таму і публіку на яго не загоніш, усё гэта лухта. Ён, насамрэч, сямейны. Для бацькоў — пра тое, як важна быць побач не толькі з маленькімі, але і падрослымі дзецьмі. Для падлеткаў — як важна “не нарабіць глупстваў” і правільна разумець свабоду. Яго можна было б рэкамендаваць і тым, хто не можа знайсці паразумення паміж пакаленнямі.

ца сумніўны вальсок, бліжэй не лепшым прыкладом шансона. Але ўсё гэта — проста дробязь, у параўнанні з галоўным: пра што і навошта гэты спектакль. Ён узрушае (у фінале слёзы рэальна ліюцца ракой), месцамі — вымушае смяяцца, няхай і праз слёзы. Абуджае, пакідае ў сэрцы не “чарноцце”, а святло. Бо зроблены таленавіта, з любоўю да артыстаў, глядачоў ды самога жыцця...

І вост тут усё перакрэслівае галоўны пралік (праўда, не самамога спектакля) — адсутнасць публікі. У зале — літаральна два-тры дзяцікі чалавек, некалькі з якіх, як я, прыехалі з Мінска. Вагон электрычнай можна ператвараць у дыскусійны клуб. А што ж самі маладзечанцы? Няўжо толькі на эстрадных зорак ходзяць? А тут — не, не Стынг (назва спектакля, дарэчы, на маю асабістую думку, мо і не самая ўдалая). Ці тэатр лічыць, што высокае мастацтва — “непрадажнае”?..

К

Іншымі словамі, спектакль разбурае ўсе старажытны ўспрыняцці і самой гісторыі пра Дон Жуана, і творчасці Мальера, на якую мы звычайна глядзім скрозь прызму ягоных камедый, і акцёрскага майстэрства нашых артыстаў. Уобчы ўшы ў афішах імёны Паўла Харланчука і Віктара Манаева, настройваешся на іскрамётны тэмпарытм, пластычна гуліліва мизансцэны, безліч акцёрскіх прыдумак, што вымусяць глядачоў плакаць ад смеху, робячы яшчэ больш моцным трагічны фінал. Ажно не! Бо рэжысёрам быў запрошаны Анатоль Праўдзін — арганізатар і кіраўнік “Эксперыментальнай сцэны” ў складзе пецярбургскага Тэатра-фестывалю “Балтыйскі дом”. А ён, паводле аднаго са сваіх ранейшых выказванняў, добра разумее мяжу паміж тэатрам “жыццяпадабенства” і мастацтвам “вострым, радыкальным, метафарычным”.

Ці ж пра бясконцы спакушэнні жанчын гэты спектакль? Дзе увогуле там тыя жанчыны, каго хацелася б спакусіць? Шарлота (Іанна Хітрык) і Мацюрэна (Валянціна Гарцуева) няк не выглядаюць найўсімлівамі і лепшых традыцыйных буколікі — пастаральнага мастацтва. Гэта, хутчэй, маладыя бамжыкі, намалеваныя ў гэтым любочным стылі, з элементамі не толькі іроніі, але і адкрытай пародыі, “сцёбу”. Ці могуць яны, нават у добрым падлітку, сур’ёзна ставіцца да абяцанняў Дон Жуана ажаніцца з імі? Асабліва Шарлота, іранічная да няграбных заляцанняў П’еро (Міхал Зуй). Але ж як пераўвасабляюцца дзяціхаты пад уздзеяннем ласкавага слова і элементарных выказванняў увагі да сваёй персони!

А дзе ў спектаклі, прабачце, Дон Жуан? Гэта, хутчэй, адзінокі падлетак з інтэлігентнай, мяркуючы па ўсім, сям’яй, і якога — быццам бы безліч служак-сяброў. Але чамусьці ва ўсіх складаных сітуацыях ён застаецца сам-насам з лёсам, без падтрымкі (не блытаць з “прамышляемым мазоў”!) і добрага слова на свой адрас. А міхт на ператвараць у дыскусійны клуб. А што ж самі маладзечанцы? Няўжо толькі на эстрадных зорак ходзяць? А тут — не, не Стынг (назва спектакля, дарэчы, на маю асабістую думку, мо і не самая ўдалая). Ці тэатр лічыць, што высокае мастацтва — “непрадажнае”?..

Надзелены адвагай, смеласцю, абаяльнасцю, герой не можа знайсці сабе прымяненне ў грамадстве,

З чым асацыюецца Дон Жуан? З разбэшчанасцю, эротыкай, жаночымі спагнёвамі (“Я буду апошній!”) і помстай. З операй Моцарта, трагедыяй Пушкіна. Прэм’ера ў Нацыянальным акадэмічным тэатры імя Янкі Купалы, ажыццёўлена паводле п’есы Мальера ў цудоўным, поўным сакавітых “Беларусізмаў” перакладзе Андрэя Хадановіча, ушчэнт разбівае ўсе гэтыя ўяўленні.

“Нагой у неба”: наводмаш і ў рапідзе

У ролі Дон Жуана — Павел Харланчук. / Фота Аляксандра ДЗМІТРЫЕВА

Дон Жуан ля бар’ера

годнае і для навакольных, і для сябе дрэнных учынкаў свайго гаспадара, увесць час імкнуўся яго “наставіць на путь істинный”. А як стаў сведкам яго заўчаснай гібелі, дык з вуснаў вырваліся хіба ўпкі, што той не выплаціў яму грошы...
У пачатку спектакля Дон Жуан на ўмысна фарбуе свой твар чорным. Хіба ж “белыя ды пухнатыя” тыя, хто апрануты ў светлае адзенне? І хіба не “двайнік” Дон Жуана — Прывід (Андрэй Дробыш)? Незразумелая постаць у белым з дыплататам у руках моўчкі выходзіць на сцэну задоўга да пачатку спектакля, садзіцца на падлогу спінай да залы, перабірае штошчэ ў сваім чамаданьці. А на пачатку дзеяння гэтак жа павольна сыходзіць, паказваючы, што ўмее дасягаць свайго ж той адмаўляецца, усё роўна дае яму манету; атрымаўшацца, за веру, якая не прадаецца. Але больш такіх людзей, што “не прадаюцца”, Дон Жуан не сустракае. Эльвіра (Святлана Анікей) папярэджвае яго аб небяспецы, але ў страху пакідае, калі той проціць застацца: яна выкрасіла яго са свайго жыцця. Сганарэль (Віктар Манаеў),

здаваўся б, вельмі “пакутаваў” ад дрэнных учынкаў свайго гаспадара, увесць час імкнуўся яго “наставіць на путь істинный”. А як стаў сведкам яго заўчаснай гібелі, дык з вуснаў вырваліся хіба ўпкі, што той не выплаціў яму грошы...
У пачатку спектакля Дон Жуан на ўмысна фарбуе свой твар чорным. Хіба ж “белыя ды пухнатыя” тыя, хто апрануты ў светлае адзенне? І хіба не “двайнік” Дон Жуана — Прывід (Андрэй Дробыш)? Незразумелая постаць у белым з дыплататам у руках моўчкі выходзіць на сцэну задоўга да пачатку спектакля, садзіцца на падлогу спінай да залы, перабірае штошчэ ў сваім чамаданьці. А на пачатку дзеяння гэтак жа павольна сыходзіць, паказваючы, што ўмее дасягаць свайго ж той адмаўляецца, усё роўна дае яму манету; атрымаўшацца, за веру, якая не прадаецца. Але больш такіх людзей, што “не прадаюцца”, Дон Жуан не сустракае. Эльвіра (Святлана Анікей) папярэджвае яго аб небяспецы, але ў страху пакідае, калі той проціць застацца: яна выкрасіла яго са свайго жыцця. Сганарэль (Віктар Манаеў),

насць Дон Жуан чытае, абaperшыся на той самы “бар’ер” у выглядзе харэаграфічнага станка. Хто ж ягоны супраціўнік — адзіны, хто яго не баіцца, як запалоханы гандляр Дынька (Сяргей Краўчанка)? Няўжо Камандор, які нагадвае “жывыя статуі” ў еўрапейскіх турыстычных зонах? Ці хтосьці з “сільных міра сего”, побач з кім Дон Жуан — проста крыху яршысты, але зусім не працна наперад. Артыстаў не пазнаць: змянілася сама манера іх маўлення, сцэнічных паводін. Адчуванне няўмольнай трагедыі, нечаканя авангарднага гуаніці ўзніклі ў музыцы Уладзіміра Кур’яна, у творчасці якога мы прывыклі бачыць тэатральную кідкасць, гуліўную іранічнасць. Работы мастакоў Аляксея Парай-Кошыца і Валянціны Праўдзінай перанаканілі, што нават вельмі пазнавальныя сучасныя прыёмы, асабліва ў сцэнаграфіі, могуць успрымацца на простым запазычаннем, а пераасэнсаваннем. Так што гэты спектакль — бы глыток жывога паветра не толькі для купалаўцаў, але і для ўсіх нас...
К

Раскадроўка

Нацыянальная кінастудыя “Беларусьфільм” сабрала журналістаў на прэс-паказ “мульцікаў”, знятых за апошнія паўтара года. Убачанае — уразіла, у чым ніхто і не сумняваўся, бо наша анімацыя атрымлівае прызы за прызамі на міжнародных фестывалях. За адзін мінулы год — каля дваццаці ўзнагарод. Але ж ці ведае пра тое айчыны глядач? І дзе яму ўбачыць тыя стужкі? За 42 гады існавання анімацыйнай студыі іх было зроблена — 180. А колькі з іх мы можам прыгдаць? Пра цяжкія распусцісоджвання “мультипрадукцыі”, пра вымушаны творчы прастой нашых аніматараў на радзіме (прытым што апошнія запатрабаваны ў замежжы) і пайшла размова пасля прагляду. Ну пагаварылі (у які раз!). А што далей?..

Нагадаем, “К” неаднойчы ўзнімала гэтую тэму. Што ж змянілася? Стос праблем у мультыплікатараў (як, дарэчы, і ў кінематографістаў, уключаючы дакументалістаў) не зменшыліся. Фінансаванне пакаль прывыклілася, бо яго механізм аказваўся не цалкам адыдачным. Зусім нядаўна, здавалася б, было Дарчээнне Прэзідэнта: здымаць па паўтары гадзіны мультыкаў на год. Пад гэты было закладзена і фінансаванне. Але як атрымаць аддачу ад гэтых грошай? І якую? Што лічыць за эфектыўна скарыстаныя сродкі? Гэты пытанні не былі потым прапісаны, і “раздача” (на конкурснай, вядома, асно-

Шарму б...

Ці ўдыхнеш душу ў “гербарый” ?

ве) прыгтармазілася. На работу ўсёй нашай анімацыйнай патрэна ў год хаця б 10 — 15 мільярдаў беларускіх рублёў. Конкурс жа аб’явілі — на 1 мільярд. На такую суму, у сярэднім, можна зняць хвілін дзесці. Бюджэт 13-хвіліннай стужкі — ужо паўтара мільярда. І гэта прытым, што мастакі, здараецца, працуюць за паўтара мільяна ў месяц. Вось і разбягаюцца, знаходзячы працу ў Расіі...
Распусцісоджванне прадукцыі — асобная праблема, якую “К” узнімала яшчэ часцей за фінансавую. Тэлебачанне купіла мультыкі не адна ахвотна: хіба ж у час іх дэманстрацыі заробіш на рэкламе? Продаж расійскім тэлеканалам ажыццяўляецца на асабістых кантактах. DVD выпускаюцца, але гандаль імі прыносіць

малыя прыбыткі. Аляксандр Ленкін, адзін з сусветна вядомых лідараў беларускай анімацыі, упэўнены, што прасоўваннем нашых стужак павінны займацца спецыяльна навучаныя прафесіяналы. Бо палітыка, на яго думку, айчыныя мультыфільмы рэкламуюцца не надта настойліва. Праўда, здараецца, мы іх усё ж бачым, толькі не здагадаемся, зазначыў ён, што яны беларускія. Бывае, нешта “круціць” перад пачаткам кінасеансу. Але мара рэжысёра — прывесці акцыю “Беларускія аніматары — дзецям”. Калісьці ён ужо аб’язджаў усю Беларусь з мультыфільмамі. Чаму б не зрабіць гэта нанова?
А пакуль — паспрабуем асэнсаваць убачанае: чатыры леташнія + чатыры сёлетнія стужкі. Нельга сказаць (хаця, зразумела, і хацелася б у тое верыць), што ўсе яны апырылі лепш за мінулыя. І гэта нармальна! Бо мастацтва не можа развівацца паводле адно татальна ўзыходзячай лініі. Паспехі айчынай анімацыі ніхто не аспрэчвае. Але менавіта высокі прафесійны ўзровень кожнай стужкі і дазваляе адзначаць апазіцыя па тым жа высокім рахунку. Ні ў якой меры не прэтэндуем на “ісціну ў апошній інстанцыі”, што сталася атавізмам савецкіх часоў, усё ж дазволім сабе некаторыя думкі.

Каб сродок паказаных мультыкаў праводзіўся б конкурс, дык Гран-пры, безумоўна, атрымала б анімацыйная стужка “Ронда-капрычыёза” Ігара Волчак, выкананая ў тэхніцы камп’ютарнай перакладкі. І не таму, што гэта адзін твор для дарослых. Проста, там ёсць усё. Філасофскі роздум пра побыт і палёт — думак, творчасці, птушак-мар, крылаў душы, свабоды. Дасканала форма увасаблення гэтай прытчы, заданная ўжо надзвычай трапнай назвай, дзе

“ронда” азначае паўторнасць — тую самую бытавую завяззёнку, а “капрычыёза” (ад слова “капрыз”) — фантазію, парушэнне правілаў. Абсалютная гарманічнасць усіх складнікаў, дзе незначыма аддзяліць візуальнае ўспрыняццё ад гукваго, што паўстае гэткай “туманнай фанасферыай”. Пранзілівы нацыянальны каларыт — без звыклых “лявонік” з “перап’ялчакмамі”, дасягнуты праз воклічы “Антось!” ды такія ж “туманныя” відарысы, а галоўнае — праз само светаўспрыняццё. Нарэшце, “упісанасць” нацыянальнага ў еўрапейскае і, шырэй, сусветнае мастацтва — праз міфалагічнасць і з’яўленне напрыканцы карціны Пітэра Брэйгеля Старэйшага, якая раптам становіцца не вынікам, а зыходным пунктам расповеду.

Пошукі самаідэнтыфікацыі — і на ўзроўні усёй нацыі, і на ўзроўні асобы дзіцяці — сталі тэмай маляванай “Песні Жаўрука” Таццяны Кублікай. Мультык напоўнены дабрывінай, нейкай асаблівай, літаральна матчынай пшчотай. Ён спрэж беларускі — па сваім пастэльным, папраўдэ “прыродным” фарбам, па апалядзенай тэмпарытме, што нагадвае “казку на ноч”, па мялкісці агульнай інтанцыі. У ім з’яўняцца такія, здавалася б, несумяшчальныя, але вельмі ўласцівыя нашай культуры рысы, як схільнасць да эпікі (падарожжы Жаўрука выкладзены зусім не па-прыгодніку, а менавіта эпічна, бы ў воеасаблівым “леталісе”) і... імпрэсіянізм, што свядо адлік не толькі ад В.Бялінскага-Бірулі, але і ад самой беларускай прыроды. Ёсць у фільме і песня — фінальная, “запраграмаваная” і сюжэтам, і назвай стужкі. Яе чакаеш — і расчароўваешся. Бо гучыць не столькі музыка, колькі гэтак... “говорок” на адной ноце. Хай бы ўжо рэгі, калі

“ронда” азначае паўторнасць — тую самую бытавую завяззёнку, а “капрычыёза” (ад слова “капрыз”) — фантазію, парушэнне правілаў. Абсалютная гарманічнасць усіх складнікаў, дзе незначыма аддзяліць візуальнае ўспрыняццё ад гукваго, што паўстае гэткай “туманнай фанасферыай”. Пранзілівы нацыянальны каларыт — без звыклых “лявонік” з “перап’ялчакмамі”, дасягнуты праз воклічы “Антось!” ды такія ж “туманныя” відарысы, а галоўнае — праз само светаўспрыняццё. Нарэшце, “упісанасць” нацыянальнага ў еўрапейскае і, шырэй, сусветнае мастацтва — праз міфалагічнасць і з’яўленне напрыканцы карціны Пітэра Брэйгеля Старэйшага, якая раптам становіцца не вынікам, а зыходным пунктам расповеду.

Пошукі самаідэнтыфікацыі — і на ўзроўні усёй нацыі, і на ўзроўні асобы дзіцяці — сталі тэмай маляванай “Песні Жаўрука” Таццяны Кублікай. Мультык напоўнены дабрывінай, нейкай асаблівай, літаральна матчынай пшчотай. Ён спрэж беларускі — па сваім пастэльным, папраўдэ “прыродным” фарбам, па апалядзенай тэмпарытме, што нагадвае “казку на ноч”, па мялкісці агульнай інтанцыі. У ім з’яўняцца такія, здавалася б, несумяшчальныя, але вельмі ўласцівыя нашай культуры рысы, як схільнасць да эпікі (падарожжы Жаўрука выкладзены зусім не па-прыгодніку, а менавіта эпічна, бы ў воеасаблівым “леталісе”) і... імпрэсіянізм, што свядо адлік не толькі ад В.Бялінскага-Бірулі, але і ад самой беларускай прыроды. Ёсць у фільме і песня — фінальная, “запраграмаваная” і сюжэтам, і назвай стужкі. Яе чакаеш — і расчароўваешся. Бо гучыць не столькі музыка, колькі гэтак... “говорок” на адной ноце. Хай бы ўжо рэгі, калі

з мелодыяй цяжкавата! Але, можа, гэта такая задумка? Шукай-шукай Жаўрук сваю песню, а знайшоў — пых-мык, дзірку ад абаранка...
Затое наколькі ўпрыгожыла і без таго прыгожы, малюнічы мультык “Мышка” Уладзіміра Пяткевіча, выкананы метадам традыцыйнай перакладкі, яркая, часам іранічная музыка Віктара Капыльчы з ўласцівым гэтаму кампазітару “спасылкамі” ў тэхніцы калажу! Месцазнаходжанне “хаткі ля сажалкі”, дзе жыве Мышка, абсалютна дакладнае: на паўднёва-усходнім Палесці, у тым яго рэгіёне, які фалькларысты называюць беларуска-украінскім памежжам. Асабліва шмат мікстаў з украінскай традыцыйнай культуры ў колеравым абліччы герояў, дзе сплучаюцца прыросты, сакавітыя фарбы, пазбаўленыя мігнення светлаценюў. І усё б добра, ды толькі сам тварык Мышкі (гэтак жа, як і ейнай мата) — з вятком на баку. Міхволі ўні-

кае пытанне (яго, дарэчы, абавязкова задалі б мне мае дзеці, калі былі маленькімі): дык маці Мышку з домі не пускала, бо та я хварэе?..
На жаль, у некаторых беларускіх мультыкаў (і не толькі ў тых, што былі на праглядзе) героі спрэж нейкія, як бы мякчэй сказачы, непрыгожы, бялгячы, без аніякага шарму ды ўнутранай энергетыкі, што перадавалася б праз выяву на экране. Пагадзусь, што яны адметныя, індывідуалізаваныя, але... непрывабныя. Як жа ў нас узнікне зачараванасць калі не прыгасюсць, дык прыгальнаўсца, ад якой дыханне перахопіць? Атрымліваецца, мы павінны іх палюбіць не па закліку сэрца, а “па загадзе”, за адно тое, што яны — нашы. З дарослым тачкое пры пэўных абставінах пройдзе, з дзецьмі — ніколі. Тым больш, калі ёсць замежныя

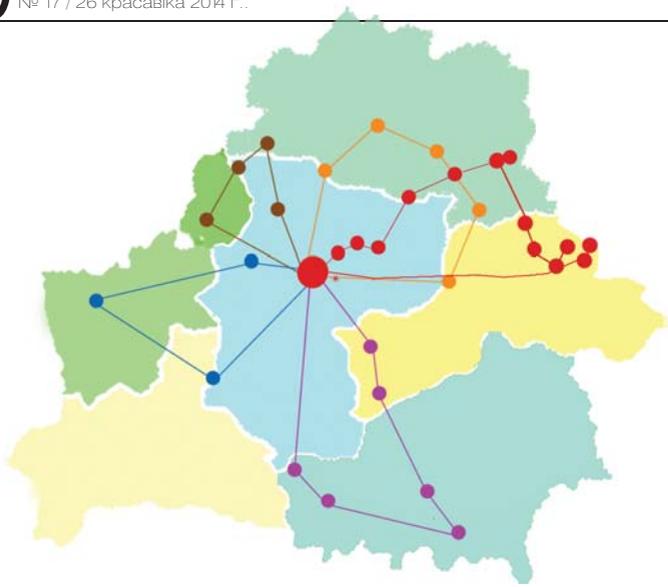
карціны, дзе нават усялякі “пачвар” так і хочацца прылашчыць.
А што рабіць, калі героямі анімацыйных стужак становіцца... гербы беларускіх гарадоў? Тым не менш, у цыкле мікраметражных фільмаў “Аповед мінулых гадоў”, з якога журналістам паказалі нядаўні шыты выпуск, гэтая праблема вырашана. Бо тут ажывае сімволіка гербаў — дзе ўср’ёз, а дзе і з гумарам. Асабліва ўдаўся аповед пра Бабруйск, выкананы Русланам Сінкевічам у пластылінавай анімацыі. Дый увесць гэты цыкл заслугоўвае ўвагі і падтрымкі. Праўда, ад гледчага часам патрабавецца ўвага — надта пільная, на мяккі чалавечыя магчымасці, бо мігненне кадраў і сам аповед (прыблізна па дзве хвіліны на кожны герб) ідуць скоргаворкай. Ды яшчэ ў кожным выпуску сабраны адрэзкі па шэсць серый — па колькасці абласцей Беларусі. Добра, што мультыфільмы змагаюцца з цагмацінай, але ж каб інфармацыя засвоілася, яе трэба паспець калі ўжо не “разважачы”, дык хаця б “праглынуць”. Іначай тыя гербы ператвараюцца ў “гербарый”.
Але ж сама ідэя — “ажывуленні” сухога аповеду — магла б быць прадужана. Тым больш, што ў саміх аніматараў ужо ўзніклі прапановы зрабіць экранізацыі беларускіх казак, зняць асветніцкія мультыкі для школ. Дый іншыя прыклады ёсць — хаця б сумесны расійска-беларускі цыкл “Казкі старога піяніна”. Нядаўна ўвайшоў шосты выпуск — пра Шапэла. Наперадзе — пра Егіна Шаўраса-сына. Былі б грошы, а фантазія — знойдзецца!..
К

Матэрыялы разварота падрыхтавала Надзея БУНЦЭВІЧ

грамках, — “нагой у неба”: на фоне воблачна-блакітных нябёс — чорны след нечага ступака...

Такі ж моцны след пакідае спектакль у душы глядачоў. Б’е наводмаш, як “чарноцце” 1990-х. Вымушае зноў і зноў вяртацца ў думках да павязі актуальных сучасных праблем, акрэсленыя ў пастаноўцы з пранзілівым болям у сэрцы, але — выключна спекайшай “побытавай” інтанцацыяй, уласцівай дакументальнаму тэатру.

Але хто гэты глядач? Рэспектабельная публіка, што прыйшла “на камедыю Мальера”, пакідала залу ў антракте. Моладзі ж наўрад ці блізка сам тэмпарытм спектакля — быццам у запаленым рапідзе (на гэтым кінапрыёме лабудаваны многія пластычныя сцэны, пастаўленыя класічным хірэаграфам Аляксандрай Ціхаміравай). І гэта

Аўтапраекту "К" неўзабаве споўніцца год. За гэты час наш экіпаж правёў пяць аўтураў, багатых на фактуру і ўражанні, пабываў ва ўсіх абласцях краіны, завітаў у некалькі дзясяткаў раёнаў, "наматаў" тысячы кіламетраў... Пачынаючы праект, мы не прэтэндавалі на глабальнае сацыякультурнае даследаванне. Мы хацелі ўбачыць цікавыя мясцовыя ініцыятывы, пазнаёміцца з устаноўмі культуры ды іх супрацоўнікамі. А вось энцыклапедыя інавацый у сферы сельскай культуры ў нас, як падаецца, атрымалася. У гэтай публікацыі мы згадваем толькі пяць са станоўчых уражанняў ад убачанага цягам года: на наш погляд, яны — найлепшыя прыклады нестандартнага творчага праектавання і брэндывага ўласных устаноў культуры. А вось кепскіх уражанняў было ўсяго пяць.

Яўген РАГІН, Кастусь АНТАНОВІЧ

Выснова адназначная: работнікі сельскай культуры працуюць цікава і вынікова. Так, замяняюць недастатковае фінансаванне і кадравы дэфіцыт. Але названыя акалічэнні не сталі вызначальнымі ў справе далейшага развіцця рэгіянальнай культуры. Мы цвёрда ўпэўнены: не сталі і не стануць. У гэтым — асноўная, як падаецца, тэндэнцыя ўбачанага ды пачутага цягам нашай амаль гадавой вандроўкі. Адрэзаны ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі становяцца ўсё больш самадастатковымі. І гэта не можа не радаваць.

Прыемна адзначыць, што ў большасці выпадкаў знаёмства пакідала пазітыўныя ўражанні. Нягледзячы на нашы часам колкія заўвагі і парадзі (заўсёды хочацца бачыць ідэальную карціну), мы разумеем, наколькі сёння няпроста жывецца сельскай культуры. І ў чарговы раз пераканаліся, што поспех на сяле ды ў горадзе той або іншай установы залежыць не столькі ад фінансавання, колькі ад чалавека, які ва ўстанове працуе. А таму, падсумоўваючы ўбачанае пад час пяці аўтураў ды намацаваючы глебу для наступных падарожжаў, вырашылі адзначыць найбольш яркія пазітыўныя і негатыўныя моманты з нашых вандровак.

Адзел бібліятэчнага маркетынгу раённай бібліятэкі сёння — цэнтр краязнаўчай работы на Маларытчыне. Праца з мясцовым матэрыялам носіць не эпизодычны характар, а вядзецца пастаянна і планамерна цягам многіх гадоў.

МАЛАРЫТЧИНА

Загадчык аддзела Галіна Кучына кажа: работнікі бібліятэкі даўно звярнулі ўвагу на тое, што людзі сталі больш цікавіцца гісторыяй роднага краю. Узнікла неабходнасць сабраць усё, датычнае дадзенай тэмы. Сёння гэтым у раённай бібліятэцы займаюцца Святлана Макарук і Юлія Казлоўская. Кіруе работай Надзея Курдзюк, дырэктар ЦБС.

Краязнаўства было і застаецца адной з асноў усёй бібліятэчнай дзейнасці. Зараз яно перажывае працэс пошуку новых форм. Галоўным кірункам

гістарычнай тэме. Можна знайсці інфармацыю пра Ашмяны, Баруны, Жупраны, славу тую Гіпіку, прыняць удзел у віртуальным туры па Ашмянскім узвышшы. Ёсць магчымасць выбраць любы аб'ект і паблукваць па яго сутарэннях, убачыць трохвымерныя выявы помнікаў архітэктуры, малюнічы панарамы, даведацца пра разнастайныя турыстычныя маршруты.

Ініцыятыва, вартая пераймання

Чым павінен займаецца дырэктар дзіцячай школы мастацтваў на вёсцы? Выключна вучэбнай работай? Вядома ж, не. Нам пашчасціла трапіць у ДШМ **вёскі Дудзічы Калінкавіцкага раёна**, дзе дырэктар установы Лідзія Есьман стварыла шыкоўны музей музычнай апаратуры савецкага часу. Практычна ўсе экспанаты (а

ды. Невыпадкава ўстанове дапамагае і сельсавет — з набыццём канцэртных строяў — і спонсары, якія актыўна падтрымліваюць клубныя мерапрыемствы. З лёгкасцю Яніна Кузняцова знаходзіць агульную мову і з моладдзю. А чаму б і не? Мясцовыя падлеткі сістэмна займаюцца краязнаўствам і мясцовым фальклорам. Дый з тэхнікай у клубе праблем няма: маецца новы ноўтбук, прэтэнзій не выклікае і гукаўзмацняльная апаратура...

Крэатыў у бібліятэчнай дзейнасці

Вёску Кальчунь, што ў Ашмянскім раёне, варты наведваць хаця б з-за бібліятэкі, а дакладней — яе кіраўніка Алены Шкелда, якая стварыла ў сваёй установе сацыяльна-інфармацыйны цэнтр, што абслугоўвае 700 чалавек з 20 населеных пун-

кцыі, — аб'екты народнага побыту: аўтэнтчны млын, паветка з атрыбутамі сялянскага жыцця, кузня... Ад звычайнага музея ўстанову адрознівае тое, што акрамя навуковых супрацоўнікаў тут галоўныя ролі адыгрываюць народныя майстры, якія не толькі займаюцца сувенірнай вытворчасцю, але і вучаць свайму рамяству людзей. А вось каб захаваць музей, патрабавецца не толькі цэлая каманда, але і падтрымка "зверху", якой так не стае РЦР у Русіно...

ТОП-5 СА ЗНАКАМ "МІНУС"

Не абышлося, натуральна, і без уражанняў негатыўнага характару. І тут у нас таксама ўтварыўся гэты ТОП-5 з самымі рознымі намінацыямі недаглядаў, недапрацовак і хібаў. І пра кожную мы

Аўтапрабег: фініш — вынікі

гэта радыёпрыёмнікі, радыёлы, бабінныя і партатыўныя касетныя магнітафоны, грамафоны) — з уласнай калекцыі Лідзіі Міхайлаўны. Адметна, што большасць з прадстаўленых экспанатаў — "жывыя".

Запатрабаванасць мясцовай супольнасцю

Перамогу ў гэтай умоўнай намінацыі можна смела аддаць **СДК аграгарадка "Жарабковічы"**, што ў Ляхавіцкім раёне. Завіталі сюды пад вечар у звычайны будзень і былі ўражаны масавасцю. Немалое для сельскай установы фае было запоўнена моладдзю, што гуляла ў настольныя тэніс ці ў чаканні дыскатэкі рэпечіравала канцэртную праграму. Было людна ў час нашага візіту і ў бібліятэцы, якая знаходзіцца ў Жарабковічах пад адным дахам з клубам. Ададзім належнае кіраўніку СДК Яніне Кузняцовай, якая, як мы ўжо адзначалі ў матэрыяле, мае аўтарытэт сярод мясцовай грама-

ктаў, далучыўшы да гэтай справы валанцёраў на веласіпедрах — мясцовых падлеткаў. У бібліятэцы маецца і сваё Дрэва добрых спраў, на лістоце якога пазначаны імёны валанцёраў, што вызначыліся ў сацыяльнай дзейнасці.

Ёсць тут і скрынка для чытацкіх пытанняў, якая ніколі не пустуе. Дзейнічаюць пры ўстанове зімовая штодзённая бясплатная школа здароўя, дзе фітнесам займаюцца ці не ўсе мясцовыя пенсіянеры, а таксама — праект культуры кіравання сельскімі тэрыторыямі.

Папулярызацыя традыцыйнай культуры

Колькі чалавек патрэбна, каб стварыць унікальны музей? Як мы пераканаліся ў Раённым цэнтры рамёстваў у **вёсцы Русіно Баранавіцкага раёна**, дастаткова і аднаго.

Музей, які з цягам часу ператварыўся ў РЦР, узнік у выніку шчыравання руплівага краязнаўцы Міхася Берната. На яго тэрыторыі, акрамя цікавай экспазі-

распавядаем не па ступені важнасці, якую часам проста цяжка вызначыць, а па храналогіі нашых публікацый з леташняга чэрвеня па сёлетні красавік. Дадзеныя "разнажанравыя" недапрацоўкі нам падаюцца досыць сур'ёзнымі. Таму кожны факт стане падставай для накіравання нашых публікацый на рэагаванне ва ўпраўленні ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі абласных выканкамаў. А мо сітуацыя цягам года кардынальна вырашана ды такі досвед па ліквідацыі хібаў, выяўленых "К", неадкладна трэба браць на ўзбраенне іншым раёнам і абласцям?

Клуб згарэў, а новага не трэба?

Па сведчаннях жыхароў **аграгарадка "Зямнае" Стаўцоўскага раёна**, мясцовы СДК згарэў гадоў пяць таму. Адзін з прадпрымальнікаў вырашыў яго аднавіць пад нейкі забаўляльны цэнтр, але аднаўленне пераўтварылася год

бацькоў — у спадчыну сынам", "Духоўная павязь часоў", "Фальклорная скарбонка Маларытчыны", "Вывучэнне жыцця славуных землякоў".

Райбібліятэка прапануе цыкл бінарных тэхналогій (сумяшчэнне кніжнага і электроннага матэрыялу) па гісторыі вёсак. Гэта дазваляе кампактна перадаваць інфармацыю, паскарае працэс яе ўспрымання і захавання. Новае пакаленне чытачоў выхавана на ўспрымання "мабільнасці" наваколнага асяроддзя па прыцыпле "чытаю, бачу, чую", таму бібліятэкі трансфармуюць пад ачу інфармацыі ў трохвымернай прасторы.

Фонд медыярэсурсаў бібліятэк — недастатковы, а мультымедыяныя праекты дапамагаюць вырашыць гэтую праблему.

Мікалай НАВУМЧЫК
Маларыта

На здымку: бібліятэкары Галіна Кучына, Святлана Макарук і Наталля Халізева.
Фота аўтара

На людным месцы

Па бінарных тэхналогіях

гэтай дзейнасці стала комплексная мэтавая праграма "Памяць Маларытчыны". Збіраюцца і сістэматызуюцца экспанаты матэрыяльнай культуры, эталоны мясцовай флоры і фаўны, карысных выкапняў, вырабы пра-

мысловай і сельскагаспадарчай вытворчасці. Асобнае месца займаюць лінгвістычныя матэрыялы (запісы мясцовых гаворак і дыялектаў), вусная народная творчасць (легенды, паданні, прыказкі, прыпеўкі...).

таму ў даўгабуд. Мясцовыя ўлады не браліся за гэтую справу, бо праз два кіламетры — Стоўбцы. Але моладзь аграгарадка жадала мець сваю ўстанову культуры, паколькі статус аграгарадка гарантуе, прынамсі, наяўнасць сацыякультурнага абслугоўвання насельніцтва. Сітуацыя — абсалютна нестандартная. Але мы — на баку моладзі Зямнага, якая жадала бачыць аграгарадок родным домам, а не часовым прытулкам у чаканні пераезду ў райцэнтр.

Дах і падлога...

Дадзеная сітуацыя ўзнікла ледзь у **вёсцы Вішнявец Стаўбцоўскага раёна**. Левае сцяна ўстановы культуры — знаходзілася ў аварыйным стане, хадзіць побач было небяспечна, пра што і распавядаў адпаведны надпіс на цэгле. Між тым, у гэтым будынку месціцца СДК, бібліятэка, школа мастацтваў.

Як пераконвалі мясцовыя работнікі культуры, з-за таго, што дах цячэ, гніе падлога. Больш за тое: псуюцца сцэннічныя касцюмы. Мы ўжо не кажам пра настрой дзяцей, якім, мякка кажучы, не надта ўтульна займацца ў такіх небяспечных умовах...

Няўжо цягам года тут так нічога і не змянілася? Вельмі хочацца верыць у адваротнае...

Аўтаклуба не дачакацца

Менавіта на гэта нам скардзіліся нешматлікія жыхары і дачнікі з **вёскі Харашкі Дзятлаўскага раёна**. Аўтаклуб прыязджае сюды ўсяго толькі раз у год — пад свята вёскі. А бібліобуса ў Харашках увогуле не бачылі. Ці ж такім чынам варта праводзіць аптымізацыю сеткі ўстаноў культуры?

А вяскоўцам крыўдна было яшчэ і з той прычыны, што аўтаклуба таксама працуе з парушэннем працоўнага графіка. Таму не

вельмі радасна ў Харашках. Тая сітуацыя, калі назва паселішча ніяк не адпавядала жыццёвай яве. А шкада...

Бібліятэка імя Быкава, дзе...

У вёсцы **Кублічы Ушацкага раёна** працуе цудоўная бібліятэка імя народнага пісьменніка Беларусі Васіля Быкава. З задавальненнем, гонарам і піэтэтам наведальнікі гэтую знакавую ўстанову (да радзімы пражытка вёскі Бычкі — усяго некалькі кіламетраў). Але праславуць чалавечы фактар сапсаваў уражанне. Паўтарацца на конт той сітуацыі адносна дасведчанасці работнікаў культуры ў дэталю не станем. Цікава, як сёння вырашаецца ў раёне кадравы пытанне?..

А быў калісьці скансен...

Некалі **вёска Глуша Бабруйскага раёна** гэтым скансенам славілася. Гаворка, дакладней кажучы, пра Музей рамёстваў пад адкрытым небам. Брэнд, пра які можна толькі марыць. Але з цягам часу прыйшоў унікальны скансен у сапраўдны заняпад. Інтэрактыўнай засталася хіба што царква. Ад аўтэнтчнага млына адляцелі крылы. Лазня, дзе можна было памыцца "па-чорнаму", развалілася да падмурка. У Хацінцы жабрака пагнілі перакрыці. Дзейнічае на патрэбу выпадковых і не надта разборлівых турыстаў толькі Майстэрня глінамеся. Нам так і не здолелі патлумачыць прыроду такога разбурэння, татальнага ды неабачлівага, з духоўнага і камерцыйнага пункта гледжання.

Удвая шкада з той прычыны, што аматар беларушчыны ўсё роўна Глушу наведвае, бо непадалек пахаваны выбітны пісьменнік Аляксей Адамовіч. Наведае, але максімальнага набору культурных паслуг усё ж не атрымае. І хто тут вінаваты?..

Эканамічны зрэз культуры абласцей засведчыў...

Правілы і выключэнні

(Заканчэнне. Пачатак на старонках 4 — 5.)

Справа рук самой культуры?

Вырашыць падобныя сітуацыі можна праз пазабюджэт. Гэта не толькі здабытак ад банальнага капіравання дакументаў у бібліятэцы, паколькі ёсць яшчэ, скажам, выручка ад рэалізацыі ўваходных білетаў (каб дасягнуць вынікаў па апошнім паказчыку, можна зладзіць, скажам, экзатычныя экскурсіі). Але ёсць і тонкасць: амаль усе ўстановы культуры, у якіх давалася пабываць, частку свайго пазабюджэту вылучаюць на аплату камунальні. Іншая ж ідзе на прэміраванне супрацоўнікаў, новыя праекты і г.д. І яшчэ на набыццё таго, што засталася па-за заяўкай з пералікам неабходнага ўстанове, пад якую і выдзяляюцца бюджэтныя сродкі. Хапае, вядома ж, не на ўсё...

Гутарчы з прадстаўнікамі органаў улады, я неаднаразова чуў ад іх, што сёння на чале ўстаноў культуры павінны стаяць не проста тыя, хто валодае профільнай прафесіяй, але яшчэ і з'яўляецца адначасова менеджарам, здольным грошы рабіць ледзь не з паветра. І людзі — нават менавіта работнікі культуры — няхай і праз памылкі, эксперыментуючы, вучацца. Інакш на змену ім прыйдзе моладзь, ужо з адпаведнымі ведамі. І прыходзіць. Але ў гэтым варыянце крыюцца верагодныя непрыемныя сюрпрызы.

Пра новае пакаленне давалася пачуць два палярныя меркаванні. Першае: адразу відаць чалавека, для якога культура, прабачце за "высокі штыль", — гэта сэнс жыцця. Таму што толькі фанатычна ўлюбены ў сваё пакліканне малады спецыяліст гатовы ісці службыць яму, атрымліваючы з надбаўкамі сярэдняю зарплату па галіне ў тры з лішнім мільёны. І такія ёсць. І іх шмат. Другое: нямаюць тых, чаго ад мяне не прыхоўвалі, хто любымі спосабамі імкнецца датэрмінова адпрацаваць размеркаванне. Дый аптымізацыя ім у тым "дапамагла". Можна сабе ўявіць, як такія людзі выконваюць працу? Мяркую, можаце...

Наракалі мне і на тое, што ў цэлым упала якасць выпускнікоў навучальных устаноў. І ўсе ледзь не ва ўнісон казалі, у сувязі з гэтым, што наспела стварэнне дзяржпраграмы па выхаванні юнага пакалення.

Патрэбны партнёры, а хто не патрэбен?

Яшчэ адна праблемная кропка — спонсарства, або, як цяпер кажуць, партнёрства. Прыкладаў таго, як культуры дапамагаюць бізнесмены і дзяржаўныя арганізацыі, прывесці можна нямаля. Але не злічыць і адваротных, калі ўстановам адмаўляючы у падтрымцы. Пераважная колькасць кіраўнікоў апошніх заўважала, што на нейкім этапе яны спынялі спробы прыцягнуць прыватнікаў да супрацоўніцтва. Аргументацыя такая: маўляў, патрыятызм патрыятызмам, але не выгадна ў наш меркантильны час спонсарам ісці ў культуру. Ад выпадку да выпадку яны з'яўляюцца, зважаючы, у асноўным, на адміністрацыйны рэсурс, але са значна большым задавальненнем абышліся б без такой "блізкасці", прынамсі, пакуль у сферы падаткаабкладання не ўлічаць такія парыванні асоб-

ным артыкулам. Верагодна, была б рацыя, каб мецэнаты, у выпадку фінансавання імі культурных акцый, музычных школ, дамоў творчасці, атрымалі такі працэнт палёгкай з падаткаў, які не прымусяў бы партнёраў раз за разам скасоўваць увагу да культуры. Тым больш, у рэгіёнах.

І пра прыватныя ўстановы культуры. З аднаго боку — іх самастойнасць, у тым ліку і ў вырашэнні праблем, лагічная, з іншага ж — такая "гаспадарка" ў сферы культуры, як правіла, ствараецца не для атрымання ашаламляльных "барышоў". І можна было б нейкім чынам палегчыць у фінансавым плане дзейнасць такіх устаноў: калі не прыраўноўваць іх да дзяржаўных, дык даць хоць нейкія палёгка-льготы. Першае, што прыйшло на розум, — хоць крыху знізіць арэндную плату за памяшканні, якія яны займаюць. Ці маю рацыю ў апошнім, калі на выніковай калегіі Міністэрства культуры прагучала і тое, што (перадаючы агуклы сэнс) эканоміка павінна быць эканомнай, што аптымізацыя — не капрыз, а рэальнасць, што тут трэба падціснуцца, а там прыдумаць, як адшукаць?.. Проста фантазіруеш часам, што калі-небудзь культура стане стратэгічным ды прыорытэтным напрамкам і ў эканамічным сегменце Беларусі. І справа тут, як паказвалі мае камандзіроўкі, шмат у чым менавіта за работнікамі культуры ды зместам іх працы...

Рэзюмэ да першых пяці аўтапрабегаў "К"

Адзін тур завершаны. Другі неўзабаве мае стартваць. Мы вырашылі, што ён будзе прысвечаны, у тым ліку, і аптымізацыі ўстаноў культуры. Тэма — неабсяжная і праблемная сама па сабе. Як і заўжды, падрабязны маршрут мы не выпрацоўваем, бо яго дэталі і нюансы "прапішам" непасрэдна на трасе і з немалой доляй імправізацыі. Дакладна вядома толькі адно: наш маршрут праляжа па Мінскай, Гродзенскай і Брэсцкай абласцях. Для чаго? Прынамсі, не для наўмыснага ды стараннага вышуквання "жукі". Не для таго, каб сапсаваць настрой вясковым работнікам культуры і выбіць іх з каляіны штодзённага рабочага рытму. Выпраўляемся ў чарговы маршрут для задавальнення простага журналісцкага жадання: пабачыць пабольш неабякавых людзей, пераканацца, што жывуць яны творчасцю, перадаць адшуканы вопыт іншым работнікам сельскай культуры. Карацей, у чарговы раз едзе па агуклынарысны досвед. Да хуткай сустрэчы!

На людным месцы

Вёска Старое Сяло, што ў Веткаўскім раёне Гомельскай вобласці, размясцілася ля Сожа. Ёсць тут Дом культуры, ФАП, сярэдняя школа, дзіцячы садок і нават конезавод. Што вызначае жыхароў гэтай вёскі? Ададанаць сваім старажытным традыцыям, сям'я род як і абрад "Карагод сена".

ВЕТКАЎШЧЫНА

Традыцыя правядзення "Карагду сена" захавала пераемнасць на узроўні сям'і: ад бабуль і матуль — і надалей застанеца сацыяльна-культурна запатрабаванай. Абрад захаваў аграрна-магічную функцыю, якая звязана з надзеямі на добры ўраджай, на дабрабыт сялян.

"Карагод сена" праходзіць на другі дзень Вялікадня. Жыхары вёскі, сярод якіх — і ўдзельнікі народнага фальклорнага ансамбля "Рэчанька" Старасельскага СДК, збіраюцца на поўдзень ад Дома куль-

Сяны карагод

Пад час свята.

туры. Грае гармонік, людзі ў добрым настроі, веселяцца. Паступова яны ўтвараюць карагод, які дзеліцца на дзве групы і разыходзіцца па баках. Адна група ідзе на "Вялікдзень", другая — на "Канаплёўку". На плячах — косы, граблі, вілы.

Існуе сярод сялян такое меркаванне: чыя група будзе большая, у таго сена будзе лепшым. З несянямі

жанчыны праходзяць вёску. Святочнае шэсце вяртаецца з абрадавымі песнямі да Дома культуры. Разам з удзельнікамі — школьнікі 9-10 класаў.

Пасля таго, як шэсце пройдзе па вёсцы, ставяць вядро з зямлёй і "росцяць хрэн", водзяць карагод і спяваюць. Далей удзельнікі карагду просяць кума даць хрэну. Ён

адказвае: "Не, ня дам: яшчэ не выраст". Так жыхары Старога Сяла пляюць тры разы, пакуль хрэн не "вырасце". Потым, напрыканцы гульні зноў звяртаюцца:

— Кум, дай хрену.
— Бярыцца хрэн, ён ужо выраст большы.
— Раз ён выраст, то к хрэну павінна быць і мяса.

— Будзе мяса, будзе і сала, будзе і хрэн.

Пасля таго пачынаюць спяваць песні, прыпеўкі. Свята "Карагод сена" заканчваецца трапезай.

Людміла МЕЛЬНИКАВА, вядучы метадыст па народных традыцыях і абрадах Гомельскага абласнога цэнтра народнай творчасці

Электронны дзённік і тэлевізар “Гарызонт”, што працуе на аперацыйнай сістэме Android 4.2, мабільная бібліятэка ды нават онлайн-кінатэатр... Усё гэта і многае іншае можна было пабачыць у сталічным Футбольным манежы, дзе з 22 па 26 красавіка ладзіцца XXI Міжнародны спецыялізаваны форум па тэлекамунікацыях і інфармацыйных тэхналогіях “ТІВО-2014”. У яго рамках адбыўся ўжо традыцыйны навукова-практычны семінар “Электронная культура”.

Як адзначыў на пачатку мерапрыемства начальнік упраўлення ўстаноў культуры і народнай творчасці Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь Вадзім Шчэрбіч, калі “Электронная культура” ладзілася ўпершыню, удзел у пасяджэннях бралі толькі бібліятэкары. А сёлета ў прэс-цэнтры “ТІВО-2014” сабраліся і кіраўнікі ўстаноў культуры, музейшчыкі, распрацоўшчыкі ды пастаўшчыкі праграмаўна забеспячэння, а таксама прадстаўнікі камерцыйных устаноў, якія паспяхова працуюць на ніве дзяржаўна-прыватнага супрацоўніцтва ў сферы культуры.

Адзін з такіх праектаў — навідавоку. Маю на ўвазе выстаўку “Дзесяць стагоддзяў мастацтва Беларусі”. Спецыялісты банкаўскай установы — ініцыятара праекта — прадставілі на семінары распрацаваны і ўжо дзеючы інтэрнэт-рэсурс ArtBelarus.by, на якім можна ўбачыць выявы амаль 500 унікальных артэфектаў беларускага мастацтва... На пытанне пра тое, навошта фінансісты ды банкіры ўкладаюць вялізныя грошы ў папулярнызацыю культуры краіны, вядучы спецыяліст установы Аляксандр Сухадолоў адказаў адразу ж і без ваганняў: “Палітыка нашага банка заключаецца ў тым, каб садзейнічаць фарміраванню ў Беларусі сярэдняга класа. Прычым як у эканамічным, так і ў культурным аспектах”. Што ж, досвед супрацоўніцтва банкіраў ды работнікаў культуры няблага было б пераняць і ў абласных цэнтрах ды, магчыма, на раённым узроўні. Праўда, спачатку варта паклапаціцца пра спонсара ці мецэната. Але ж, пагадзіцеся, выстаўка “Дзесяць стагоддзяў мастацтва Віцебшчыны” таксама “прагучала” б няблага, прычым не толькі на рэспубліканскім, але і на міжнародным узроўні...

Яшчэ адзін прыклад паспяховага супрацоўніцтва работнікаў сферы ды бізнесу — мабільная бібліятэка аднаго з беларускіх апэратараў сатавай сувязі. Прадстаўнік кампаніі распавёў на семінары пра новы фармат праекта “Мабільная бібліятэка”, які трансфармаваўся ў партал з сотнямі твораў, даступных для запампоўкі на звычайны мабільнік. Зараз на спецыяльнай старонцы размешчана пад тысячу кніжак у лічбавым фармаце з беларускай, рускай і замежнай літаратуры. І, як запэўнілі спецыялісты, каталог “Мабільнай бібліятэкі” будзе пастаянна папаўняцца. А яшчэ на “ТІВО-2014” кампанія прадставіла новы кінапраект. Гэта, фактычна, онлайн-кінатэатр з легальным відэаконтэнтам: фільмамі, серыяламі, тэлевізійнымі перадачамі...

Пэралічваючы выступленні і тэмы дакладаў семінара, мабыць, не мае сэнсу. Адзначу толькі самае галоўнае. Па меркаванні дакладчыкаў, электронная культура сёння — гэта не толькі мабільныя аўдыягіды на некалькіх мовах альбо сайты ўстаноў культуры, але і самыя найноўшыя, так званыя воблачныя, тэхналогіі. Маюцца на ўвазе паслугі, даступныя спажывацям праз Сусветнае навуцінне: QR-коды ў музеях ды карцінных галерэях краіны, онлайн-навігацыя ў экспазіцыйных залах устаноў культуры з дапамогай відэакамеры на мабільніку наведвальніка, набыццё білетаў на выстаўку ці канцэрт праз Сеціва ды многае іншае... А яшчэ можна ладзіць онлайн-канферэнцыі, онлайн-пасяджэнні, онлайн-відэабрыфінгі...

Цяпер ужо не толькі бібліятэкі...

Ні для каго не сакрэт, што пісьменніцкіх інтэрактыўных сайтаў на ўзроўні райбібліятэк сёння бракуе, як і расповеду пра дзейнасць тых жа дзіцячых і сельскіх бібліятэчных устаноў, пра турыстычныя цікавосткі свайго ды суседніх раёнаў... Словам, працы ў гэтым напрамку хапае для бібліятэкараў і вёсак, і гарадоў Беларусі... Але ж, як кажуць, не ўсё адразу.

Не магу пры гэтым не адзначыць, што “К” пачала выкарыстоўваць форму онлайн-канферэнцый яшчэ колькі гадоў таму. Ды і пытанні гасцям рэдакцыі часцяком задаваліся не толькі праз традыцыйны тэлефанаванні ці лісты на электронную пошту, але і з дапамогай сацыяльных сетак ды Скайпа... Досвед, зноў-такі, варты пераймання. Прыкладам, хто забараняе загадкава бібліятэчнай ці клубнай сістэмай праводзіць пасяджэнні ў фармаце онлайн-канферэнцыі? Або ладзіць “магавыя штурмы” з дапамогай вебінараў ці сацыяльных сетак? Эканомія часу, як і эканомія грошай на камандзіроўкі ў раённыя ды абласныя цэнтры, — несумненна. Праўда, пакуль развіццё ды ўкараненне ў жыццё падобных практык на рэгіянальным узроўні ўпярэца ў недасканаласць камп’ютарнай базы многіх устаноў культуры,

“Электронная культура”: воблачныя тэхналогіі ў сельскай установе... рэальныя?

малую хуткасць інтэрнэт-связі... Але гэтыя пытанні — вырашальныя. У тым ліку і дзякуючы рэалізацыі Дзяржаўнай праграмы “Культура Беларусі”, паводле якой прадугледжана абнаўленне і набыццё камп’ютарнага абсталявання для ўстаноў культуры. Пра гэта, дарэчы, таксама згадваў у выступленні той жа Вадзім Шчэрбіч.

І апошняе. Мяне цікавіў не толькі досвед сталічных музейшчыкаў ды бібліятэкараў, але і тое, што сёння робіцца ў справе развіцця найноўшых тэхналогій на раённым узроўні. Летась рэгіёны ў бібліятэчным блоку дакладчыкаў прадстаўляў толькі вучоны сакратар Гомельскай абласной універсальнай бібліятэкі Юрый Максіменка. Сёлета вядучы метадыст Барысаўскай цэнтральнай раённай бібліятэкі імя І.Каладзева Алена Капыток распавяла пра досвед стварэння віртуальных бібліятэк свайго раёна і сайт <http://www.borlib.by>. Я, шчыра кажучы, быў здзіўлены ды ўзрадаваны

тымі фактамі, што старонкі як гарадскіх, так і сельскіх бібліятэк Барысаўшчыны прадстаўлены сёння не толькі ў традыцыйным фармаце сайтаў, але і актыўна пазіцыянуюць сябе ды, як модна зараз казаць, “прасаўваюць” праз сацыяльныя сеткі. Да таго ж, бібліятэкары актыўна выкарыстоўваюць пры гэтым таксама разнастайныя блогі, у першую чаргу, натуральна, форму твітаў.

Дарэчы, у Інтэрнэце актыўна прысутнічае не толькі Цэнтральная бібліятэка Барысава, але і Дзіцячая ды шэраг вясковых. Прыкладам, свой блог, і (як я ўпэўніўся, самастойна адшукаўшы яго ў Інтэрнэце) даволі цікавы, мае сельская бібліятэчная ўстанова вёскі Вялікая Ухалода па адрасе <http://bibliouholoda.blogspot.com>. “Біяграфія” вёскі, знакамітыя змяткі, дасягненні і паслугі бібліятэкі, творы чытачоў — чаго тут толькі няма... Што да сайта

www.borlib.by, дык на ім таксама ёсць шмат чаго цікавага. Да прыкладу, трапіўшы сюды, можна зазірнуць у віртуальны Музей Івана Каладзева, чыё імя носіць бібліятэка, а таксама адкрыць для сябе турыстычныя маршруты Барысаўшчыны, Міншчыны, Беларусі ў “Бібліяглобусе”...

Думаецца, гэта таксама досвед, варты ўвагі рэгіёнаў. Ні для каго не сакрэт, што пісьменніцкіх інтэрактыўных сайтаў на ўзроўні райбібліятэк сёння бракуе, як і расповеду пра дзейнасць тых жа дзіцячых і сельскіх бібліятэчных устаноў, пра турыстычныя цікавосткі свайго ды суседніх раёнаў... Словам, працы ў гэтым напрамку хапае для бібліятэкараў і вёсак, і гарадоў Беларусі... Але ж, як кажуць, не ўсё адразу. Бо, як паказаў семінар, тэхналогіі ў сферы культуры ўкараняюцца ўсё больш мэтанакіравана ды паслядоўна. І, мабыць, не памылюся, калі скажу, што гэта толькі пачатак...

Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ

Пра тое ж, чаму ў сферы культуры нашмат больш выкарыстоўваецца пратораная дарога па стварэнні сайтаў — (азначым, як правіла, сайтаў-візітовак), а не шлях да ўжывання найноўшых тэлекамунікацыйных ды інфармацыйных тэхналогій, **чытайце ў наступных нумарах “К”.**

Стратэгія начальніка аддзела

Калі спадніца і грачанік — брэндзі...

Андрэй ГАРБАЦЭВІЧ, Маларыцкі райвыканкам:

Аптымізацыя ўстаноў культуры ў Маларыцкім раёне адбылася яшчэ некалькі гадоў таму, да яе афіцыйнага ўсеагульнага абвешчэння. Проста, рэгіён — вельмі маленькі, і дэмаграфічная сітуацыя тут не лепш, чым дзе яшчэ. Але ва ўсім трэба адшукваць станоўчае: у сферы мясцовай культуры засталіся толькі аднадумцы...

— Заўсёды спадзяёмся толькі на мясцовы бюджэт. Да прыкладу, менавіта за гэтыя грошы робім сур’ёзныя рамонтныя нашых клубных устаноў. Раз у год пасля капітальнага аднаўлення ўводзім у эксплуатацыю адзін СДК. Сёлета адрамантавалі Архаўскі сельскі дом культуры. Вядзём работы на аналагічным аб’екце ў вёсцы Чарняны. Здадзім яго ў наступным годзе. Паступова, але рушым наперад. Паралельна, з другога квартала распачынаем складанне праектна-каштарыснай дакументацыі па клубе сяла Макраны. У 2015-м прыступім тут да будаўніча-монтажных работ. Так што ўмацаванне матэрыяльна-тэхнічнай базы ідзе несупынна. А гарадская база ў нас — цудоўная, бо ў 2010 годзе Маларыта прымала абласныя дажынкы. Фінансаванне тады было грунтоўнае: давалі да належнага ладду школу мастацтваў, бібліятэку, Гарадскі дом культуры і Цэнтр народнай творчасці. Цяпер займаемся ўшчыльную сялом...

За два апошнія гады з 31 клубнай установы дзясятка даялася закрыць. Натуральна, яны працавалі няпоўны рабочы дзень і не надта былі запатрабаваны. А тыя клубы, што засталіся, знаходзяцца ў “жывых” паселішчах. У бліжэйшых планах нічога закрываць не будзем — наша ўвага скіравана цяпер на паляпшэнне якасці клубных мерапрыемстваў. Вобласць нашу стратэгію падтрымлівае.

Абавязкова захаваем для нашчадкаў і “грачаную” тэхналогію. Я, да прыкладу, цвёрда перакананы, што менавіта з такіх, на першы погляд, дробных, творчых спраў і фарміруецца вялізны ўсебеларускі пласт нацыянальнай культуры, які застаецца непахіснай асновай беларускага суверэнітэту.

Да кадраў у мяне прэтэнзій няма: людзі працуюць не за самы вялікі заробак, а за сумленне. Пра нашы бібліятэчныя дасягненні пастаянна піша “К”. Шырока вядомым стала і наша ткацтва. Вы ведаеце, што маларыцкія строі — адны з найпрыгожых ды самабытных на Беларусі? Вывучэннем і адраджэннем іх займаліся планамерна ды грунтоўна. Узноўлена і рэдкая, ужо напачатку, тэхніка ткацтва маларыцкай спадніцы. Наша майстрыха Сцепаніда Сцепанюк, якой пад во семдзесят, непасрэдна прычынілася да гэтай важнай справы. Сёння яе дачка Валяціна вядзе дзіцячы ткацкі гурток пры СДК вёскі Дарапеевічы. Ёсць школа ткацтва і фальклору ў Раённым цэнтры творчасці. Пагадзіцеся, мэта свайёй мы дамагліся: цяпер маем ужо трох дарослых і ці не з дзясятка дзяцей — носьбітаў нашай ткацкай традыцыі. Знікнуць ёй ужо не дадзім. А Сцепаніда Аляксееўна на леташнім “Славянскім базары ў Віцебску”, у “Горадзе майстроў”, узяла па ткацтве Гран-пры.

Вялікая работа сёння вядзецца і па захаванні нашага славага грачаніка — гэта хлеб з грачанай мукі, яшчэ адзін брэнд Маларытчыны. Прычым, у кожнай вёсцы — свой нюанс рэцэптуры. Да навуковага вывучэння выпечкі грачаніка падключылі і Цэнтр творчасці, і ўсе клубы раёна. Хіба ж такімі традыцыямі раскідваюцца?! Абавязкова захаваем для нашчадкаў і “грачаную” тэхналогію. Я, да прыкладу, цвёрда перакананы, што менавіта з такіх, на першы погляд, дробных, творчых спраў і фарміруецца вялізны ўсебеларускі пласт нацыянальнай культуры, які застаецца непахіснай асновай суверэнітэту. Такім чынам, і наш грачанік фарміруе нацыю. Інакш кажучы, вялікую дзяржаўную справу робім...

Калі б у мяне спыталі, ці ёсць у мяне праблемы, ад якіх пастаянна галава баліць, я адказаў бы: няма. Пытанню, што неабходна неадкладна вырашаць, хапае, а праблем — няма. Напэўна, я шчаслівы начальнік...

Скажу яшчэ толькі пра адно: колькасць і якасць праблем можна значна скараціць за кошт дзейснага ўзаемадзеяння ці не з усімі райвыканкамаўскімі структурамі. Калі сфера раённай культуры на чале з яе начальнікам мае аўтарытэт, тады ў іншых аддзелах ставяцца да творчых клопатаў з вялікім разуменнем і заўжды ідуць насустрач. Вось і з фінансавымі органамі ў нас — гэткае ж паразуменне. Урэшце, задачы нам ставяцца аднолькавыя, дзяржаўныя. Тут не да палак у колах...

Даволі часта айчынныя музеі папікаюць у залішнім кансерватызме. Маўляў, у XXI стагоддзі не месца старым тэхналогіям ды тыповым музейным канцэпцыям. Хтосьці прыслухоўваецца да такой крытыкі, знаходзячы новыя формы працы, а хтосьці шукае прычыны сваёй "адсталасці", матывуючы яе то адсутнасцю кваліфікаваных спецыялістаў, то малым фінансаваннем, то аддаленасцю ад цэнтра. Вядома, без праблем не абыходзіцца нават у самых лепшых і папулярных у свеце музеях. Каб ісці ў нагу з часам, так бы мовіць, "топавыя" музеі распрацоўваюць дэталёвыя стратэгіі. Чаму б і нам не засяродзіцца на стратэгічных планах развіцця вядучых музеяў свету? Паблукі ў Сусветным павуцінні, можна знайсці спіс лепшых стратэгіяў, дзе ўлічаны існуючыя ўмовы жыцця грамадства і культурны кантэкст, усведамленне ўсіх складанасцей ажыццяўлення задуманага.

Кастусь АНТАНОВІЧ

Прастора Мастацкага музея Самюэля П.Харна.

Мысліць стратэгічна

Як музеі свету бачаць сваю будучыню?

Нарвегія: сайт, рэкрутынг, навука

Пачынаем агляд з **Музея гісторыі і археалогіі**, які дзейнічае пры нарвежскім Універсітэце навукі і тэхналогіі ў Тронхейме. Сярод іншага, плануецца зрабіць рэгулярнымі разнастайныя выставкі і мерапрыемствы на сайце музея, якія маглі б матываваць супольнасць асэнсоўваць сваю гісторыю. Музей будзе праводзіць і даследаванні па эвалюцыйнай гісторыі відаў, а таксама прысвечаныя гістарычным і экалагічным працэсам, якія ляжаць у аснове відавэрнення. Асаблівую ўвагу плануецца спыніць на асветленні пытанняў узаемадзеяння паміж чалавекам і прыродай.

Вялікія спадзяванні музей звязвае і з палявымі археалагічнымі метадамі, якія акцэнтуюць увагу на знаёмстве, дакументаванні і тэхналогіі дыстанцыйнага зандзіравання спаёў глебы. Да 2016 года музей плануе стварыць на памежжы Старога і Новага горада адукацыйную пляцоўку для прыцягнення шырокай грамадскасці да абмеркавання актуальных пытанняў па гісторыі і археалогіі.

Таксама як і нашы ўстановы адукацыі і культуры надаюць увагу навуковым

даследаванням, у нарвежскім Музеі гісторыі і археалогіі запланавана павелічэнне колькасці навуковых публікацый. Акрамя таго, будзе працягвацца развіццё міждyscyплінарнага супрацоўніцтва, скіраванага на ахову навакольнага асяроддзя.

У стратэгіі развіцця музея вялікая ўвага надаецца пераводу навуковых калекцый у лічбавы фармат, зручны для далейшых даследаванняў. Знайшлося там месца і так званаму рэкрутынг, або, прасцей кажучы, падрыхтоўцы і падбору кадраў. Плануецца, што вучэбны працэс студэнтаў — будучых спецыялістаў — стане больш арыентавацца на апошнія даследаванні, досвед і напрамкі дзейнасці музея. Чакаецца і прыцягненне да супрацоўніцтва з музеем спецыялістаў з навуковымі званнямі.

ЗША: стыпендыя, аўдыторыя, партнёры

Стратэгічная пазіцыя **Нацыянальнага музея амерыканскай гісторыі**, што працуе ў Вашынгтоне, гучыць наступным чынам: "Свет

пастаянна змяняецца. Амерыка змяняецца. Наш музей павінен таксама пастаянна змяняцца. Якім чынам наш музей будзе лідарам у XXI стагоддзі?". Дзецца і адказ. Музей, у першую чаргу, павінен звярнуць павышаную ўвагу на ўсё больш дынамічнае інтэлектуальнае жыццё. Істотны акцэнт будзе зроблены на выставках, праграмах і даследаваннях.

Што ж запланавана ў стратэгіі Нацыянальнага музея амерыканскай гісторыі? Сярод іншага, заснаванне музейнай стыпендыі, распрацоўка комплекснай праграмы, якая падтрымлівае даследаванні праз музей. Плануецца і павелічэнне штату навуковых супрацоўнікаў. Праз супрацоўніцтва з разнастайнымі партнёрамі чакаецца пашырэнне ўплыву музея.

Мяркуюцца арганізаваць строга працэс ацэнкі для выставак і грамадскіх праграм, які ўключае навуковую і экспертную пазіцыю, ініцыяваць дыскусіі, прысвечаныя актуальным пытанням, якія адлюстроўваюць перыпетыі амерыканскай гісторыі.

Прадоўжэнне кампаніі па зборы сродкаў, накіраваных на развіццё прыярытэтаў ды мэт музея; пашырэнне і фінансаванне асветніцкіх праектаў у Сеціве. Гэтыя намаганні скіраваны на адлюстраванне сацыяльных, культурных, эканамічных, палітычных і навуковых тэм у гісторыка-храналагічным кантэксце, які ахопліваюць эпохі ды значныя падзеі ў гісторыі краіны.

Турбуе пытанне павелічэння аўдыторыі і амерыканскі **Мастацкі музей Самюэля П.Харна**, што размешчаны ў Гейнсвілі. Для гэтага там плануецца актывізаваць прыцягненне прадстаўнікоў акадэмічных і мясцовых супольнасцей у працэс стварэння выставачных праектаў і звязаных з імі праграм, якія скіраваны на розную аўдыторыю. Супрацоўнікі Музея Харна шукаюць спосабы прадстаўлення калекцый музея за сценамі ўстановы.

Вялікая роля ў далейшым развіцці музея надаецца маркетынгу. У прыватнасці, запланаваны шырокія

апытанні, скіраваныя на выяўленне партрэта наведвальніка, яго інтарэсаў, прычын, якія прымусілі чалавека завітаць у музей. Такое даследаванне, на думку аўтараў старатэгіі, можа дапамагчы музею прапанаваць гасцю тое, што ён чакае. Пры гэтым — найбольш эфектыўным спосабам. Акрамя таго, ужо сёлета мяркуецца запусціць новую версію сайта музея, дзе можна будзе атрымаць значна больш інфармацыі пра праграмы і выставкі праз аўдыя, відэа, блогі, сацыяльныя медыя-каналы.

Не забыліся аўтары стратэгіі Музея мастацтваў і на сувенірны аспект. Адметна, што на рэгіянальным і на нацыянальным узроўнях запланавана стварэнне сумесных з іншымі музеямі прадуктаў, а таксама арганізацыя продажаў сувеніраў музея ў іншых установах краіны. Магчыма, такі досвед возьмуць на ўзбраенне і айчынныя майстры, якія працуюць пры раённых музеях.

У нарвежскім Музеі гісторыі і археалогіі.

Мастацкі музей Самюэля П.Харна.

Агляд іншых музейных стратэгіяў чытайце ў наступных нумарах "К"

Рэйтынг ідэй з Аўстраліі, Вялікабрытаніі і Германіі

Замест электраэнергіі — культура

Прыстасаванне будынкаў прамысловай архітэктуры пад аб'екты культуры апошнім часам стала надзвычай папулярнай з'явай у многіх краінах свету.

Кастусь АНТАНОВІЧ

У будынку колішняй Брысбенскай электрастанцыі размясціўся комплекс "Новая Ферма". Сама электрастанцыя спыніла сваю працу ў 1971 годзе. Пасля гэтага яе будынак выкарыстоўваўся ў якасці дэпо, хімічнай крамы, будынка мясцовага ўрада і нават аўстралійскіх сіл абароны для ваенных вучэнняў.

Брысбенскі комплекс "Новая ферма".

Таксама ў гэтым будынку жылі беспрэтыпальныя дзеці, якія пакінулі на яго сценах надпісы, што прыцягнула сюды шмат фатографістаў і кінематографістаў. Сёння ў будынку размяшчаецца некалькі

тэатраў, рэстаранаў, бараў, тэрас на даху ды мастацкіх экспазіцый.

У сваю чаргу, лонданская галерэя "Тэйт Мадэрн" у 2000 годзе першай у свеце адкрыла выставачную прастору,

прысвечаную "жывому" мастацтву, перформансам і кіно. Музей знаходзіцца ў памяшканні былой электрастанцыі на паўднёвым беразе Тэмзы. У снежні 2012-га было абвешчана аб тым, што Галерэя

Тэйт Мадэрн запуская арт-праграму коштам у пяць мільёнаў фунтаў. Праграма "Нацыянальная маладзёжная сетка візуальных мастацтваў", якая стартвала летась, разлічана на чатыры гады. За гэты час арганізатары мяркуюць далучыць да свету сучаснага мастацтва да 80 тысяч прадстаўнікоў моладзі.

Адна з самых цікавых экспазіцыйных пляцовак у "Тэйт Мадэрн" — турбінная зала. Да рэканструкцыі там размяшчаліся электрычныя генератары старой электрастанцыі. Гэта прастора плошчай у 3 400 кв. м і вышынёй у пяць ярусаў будынка. Сёння турбінная зала выкарыстоўваецца для дэманстрацыі маштабных эксклюзіўных праектаў сучасных мастакоў.

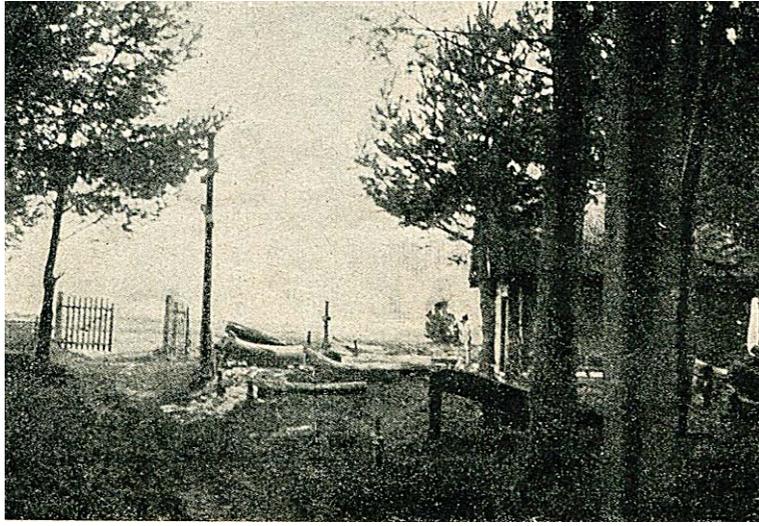
Цікава, што пазалета ў "Тэйт Мадэрн" быў створаны Пастаянны закупачны камітэт Усходняй Еўропы. Плана-

валася, што кожны год будзе выдаткоўвацца каля 400 тысяч долараў на набыццё твораў авангарда краін рэгіёна, у тым ліку Беларусі.

Яшчэ адзін добры прыклад. У 2008-м на закінутай доўгі час дызельнай электрастанцыі ў нямецкім Котбусе адкрыўся Музей сучаснага мастацтва. У музеі стала ўжо традыцыяй правядзенне летняй мастацкай майстэрні для ўсіх ахвотных. Таксама чатыры разы на год установа праводзіць "Сямейную нядзелу". У гэты дзень дзецям прапаноўваецца разнастайная праграма, якая ўключае ляльчанае прадстаўленне, канцэрты. Бацькі ж маюць магчымасць паблукі па музеі ды азнаёміцца з новымі праектамі. Да таго ж, у музеі працуе творчая майстэрня для людзей з абмежаванымі магчымасцямі.

К

Адна з загадак палескай пахавальнай аўтэнтыкі

Медыятар — нарубы

Пахавальныя звычаі і абрады — частка чалавечай культуры, якая адлюстроўвае складаны комплекс уяўленняў нашых продкаў. Галоўны ўплыў на характар пахавання рабілі рэлігійна-міфалагічныя ўяўленні, што вызначалі тып апошняга. Таксама на аздабленне могілак уплывае этнакультурная традыцыя ды прыродныя ўмовы мясцовасці.

На беларускіх землях пахавальныя звычаі зведалі шэраг істотных эпахальных трансфармацый і былі звязаны са зменамі ідэалагічных, этнакультурных комплексаў — ад язычніцкага трупаспалення з паямі пахавальных урнаў (клошаў), курганамі, ямкамі да хрысціянскага пахавання цела ў курганах, дамавінах, могілках з прамакутным абмураваным насыпам... Сярод гэтых разнастайных аздабленняў вылучаюцца могілкі Палесся — аднаго з найбольш багатых этнакультурных рэгіёнаў Еўропы. У пачатку XX ст. Г.Стаянаў надрукаваў у Санкт-пецярбургскім часопісе "Прырода і людзі" нататку "Арыгінальныя пахавальныя помнікі", дзе апісаў знешні выгляд арыгінальных палескіх пахаванняў ды прадставіў іх фотаздымкамі.

На вясковых могілках за крыжамі клалі вялікія абсечаныя калоды, падвоеныя на адным канцы. На зрэзах верхняга рага былі выразаны крыжы ці ўстаўлены іконы.

Незвычайныя прадметы на палескіх могілках.

Як адзначае аўтар, калоды называліся па-рознаму, да прыкладу, у Кобрынскім павеце — "нарубы". Іх клалі на могілкі пасля таго, як устанаўлівалі крыж, у час бліжэйшага Наўскага Вялікадня — дня, калі паміналі нябожчыкаў на могілках ежай і пітвом, пакідалі ім ежу. Г.Стаянаў прыводзіць магчымыя тлумачэнні звычаю: надмагільныя калоды — гэта своеасаблівыя сталы ці нават лаўкі, бо балоцістая глеба не дазваляла сядзець на зямлі. "Нарубы" — гэта і рэшткі старога звычаю закрываць пахаванне каменнем ці

вялікімі кавалкамі дрэва, каб захаваць ад дзікіх жывёл, у прыватнасці — ваўкоў.

Прамыя аналагі гэтага звычаю знайсці складана. Масіўныя прадметы, рэчы маглі ўстанаўлівацца ў старажытнасці над асобнымі могілкамі. Гэта і каменныя кладкі, і камяні з рунамі ў датчан, і хаты-дамавіны ў пэўных беларускіх раёнах. Увогуле, семантыка пахавальных калод знаходзіцца ў сістэме беларускіх традыцыйных міфалагічна-магічных уяўленняў. Перш-наперш тое тычыцца магічнага значэн-

ня калоды, палена. У беларускай абраднасці дадзеныя прадметы былі ўключаны ў разнастайную рытуалістыку: калода, праз якую скакалі, звяртаючыся са слоўнай формулай да загадкавага язычніцкага бажства, палена з сучкамі, якім чэрці падменівалі немаўлятку. "Калодку" прывязывалі да нагі дзяўчыны ці, радзей, хлопца, што доўга не бралі шлюб, і г.д. Так ці інакш, калода, палена — семантычная мяжа, прадмет-медыятар паміж светам рэальным і сакральным, нормай і яе парушэннем.

Мадыфікацыя калоды — зроблены з выламананага кавалка дрэва, абструганы без нажа крыж меўся

кцыя калод — адзначаць асобных нябожчыкаў.

Як адзначана ў апісанні Г.Стаянава, адзін канец калоды — падвоены, што выводзіць на семантыку падвоеных на канцы прадметаў у беларускай традыцыйнай культуры. Гэта спарыш — падвоеныя каласы на сцябле, вілка кажана (костка гэтай істоты, распаўсюджаная прылада для магічных дзеянняў). Дадзеныя прадметы традыцыйна надзяляліся магічнымі якасцямі. Асобна адначым Спарыш — міфалагічны персанаж, які атрымаў назву і якасці магічнага падвоенага коласа. Як лічыць беларускі этнолаг Т.Валодзіна, Спарыш звязаны з душамі нябожчыкаў, продкамі, а спарыш-сноп і спарыня-"барада" суадносяцца з апошнімі каласамі на полі і праз гэта з продкамі, бажастvom паміраючай і ўваскрасаючай расліннасці.

Па форме пахавальнага колода нагадвае масіўны рагач сахі з дзвюма ручкамі. Апасродкавана саха звязана са смерцю; лічылася, што калі араць першы раз зямлю вясной чорным ці палавым валом, дык у сям'і нехта памрэ. У беларускіх міфах у саху прымутова запрагаюць звязанага са светам нябожчыкаў змея, які арэ вялікія абшары і пасля памірае.

Асаблівае значэнне мае тое, што "нарубы" клаліся на Наўскі Вялікдзень (Нябожчыцкі Вялікдзень) — свята шанавання нябожчыкаў, якое адбывалася ў розных мясцінах у чацвер пасля Вялікадня, На радаўніцу, у чацвер (Наўскі Чацверг) тыдня пасля Троіцы (на Палесці). Г.Стаянаў адносіць свята да чацвярга Перад-велікоднага тыдня, што з'яўляецца памылкай ці, магчыма, мясцовай асаблівасцю. Асноўны змест свята складала трапеца са спецыяльнымі стравамі на могілках, "частаванне" нябожчыка ежай. У кантэксце свята размяшчэнне памінальных калод мае значэнне ўсталявання звышрэальнай сувязі з нябожчыкам, магчыма, яго ачышчэння. Бо наўкамі ў славянскай, у тым ліку беларускай традыцыі называліся і небажспечныя нябожчыкі — крывасмокі. На Беларусі наўка — нябожчык першага года пасля смерці, і, магчыма, пахавальна калода — медыятар у містычнай сувязі з ім ды, адначасова — абярэг ад ператварэння ў злога і небажспечнага нябожчыка.

Праблема палескіх "нарубаў" патрабуе далейшага вывучэння, бо звязана з арыгінальным аўтэнтчным звычаем, які складаў адметную спецыфіку нашай культуры.

Ігар ВУГЛІК,
кандыдат гістарычных навук,
дацэнт

Артэфакты

У Гродне адкрылася выстаўка "Рэчы паміж жыццём і смерцю", на якой можна ўбачыць больш за тысячу асабістых рэчаў салдат, збольшага, XX стагоддзя. Самыя першыя экспанаты звязаны з англа-бурскай вайной канца XIX стагоддзя, а апошнія — з Другой сусветнай. Гэта асабістыя рэчы салдат, якія ваявалі ў Еўропе, ЗША і Японіі: біноклі ды рыштункі, цыгареты і грошы, музычныя інструменты, пляшкі ды компасы і многае іншае. Усе рэчы з прыватнай калекцыі шведскага калекцыянера Торб'ярна Ленскага прадставіў у гродзенскім Новым замку Шведскі музей.

Некаторыя падрабязнасці пра выстаўку распавёў загадчык аддзела новай гісторыі Гродзен-

Рэчы — паміж

скага гісторыка-археалагічнага музея Андрэй Вашкевіч:

— На 150 квадратных метрах экспазіцыі прадстаўлена больш за тысячу прадметаў. Многія з іх цікавыя перш за ўсё тэматычна. Напрыклад, ёсць асобная вітрына, што распавядае аб прадметах, звязаных з бітвай за Англію ў 1940 годзе. І там можна ўбачыць, напрыклад, трашчотку, якой апавяшалі людзей пад час налёту самалётаў, дзіцячы процівагаз — каляровы, — адмысловыя начныя ляпмы... А цэнтральным экспанатам з'яўляецца веласіпед Ваенна-дэсантных Сіл ЗША. Іх у спецыяльных скрынях выкідалі з парашута пад час бітвы за Арнем у верасні 1944 года, і англійскія дэсантнікі іх выкарыстоўвалі...

Наведвальнікі выстаўкі таксама падзяліліся сваімі ўражання-

мі. Так, краязнаўца Ян Лялевіч кажа, што экспазіцыя цікавая для яго, у першую чаргу, як для калекцыянера.

— Мне цікавыя гэтыя рэчы, якія мелі ў сваім побыце войскі, што знаходзіліся на тэрыторыі Беларусі і пад час Першай сусветнай вайны, і пад час Савецка-польскай вайны 1920 года, і пад час Другой сусветнай. Вельмі часта парэшткі гэтых рэчаў або нават цэлыя экзэмпляры можна знайсці як у вясковых хатах, так і элементарна на палях. Так, напрыклад, сустракаліся цюбікі для пасты, старыя запальнічкі...

Наведаць выстаўку можна да 20 чэрвеня, а потым яе змогуць убачыць жыхары Мінска ды іншых гарадоў Беларусі.

Андрэй МЯЛЕШКА
Гродна
Фота аўтара

Бытавыя рэчы з часоў розных войнаў, якія сталі артэфактамі.

Сёння мы працягнем аповед пра паэта і мастака Тараса Шаўчэнку, згадаўшы, у тым ліку, і тых асоб з беларускага літаратурнага дымастацкага Парнаса, з кім быў асабіста альбо ў сваіх перакананнях блізкі гэты славы сын украінскага народа.

Барыс КРЭПАК

(Працяг. Пачатак у №№ 14, 15.)

...Так, Шаўчэнка 5 красавіка 1847 года быў арыштаваны пад Кіевам у сувязі са справай тайнага таварыства "Кірыла-Мяфодзіеўскае братэрства", якое задумвала стварыць нейкую канфедэрацыю свабодных славян. Хаця следствам не быў даказаны ягоны сур'ёзны ўдзел у рабоце таварыства (паэт прысутнічаў на пасяджэнні апошняга толькі аднойчы — 25 снежня 1846-га), ён жорстка паплаціўся за свае антыўрадавыя вершы, якія былі знойдзены пад час яго арышту.

Пасля прысуду "Адправіць у ссылку" рэзалюцыя імператара абвешчала каротка і зразумела: "Пад найстражэйшы нагляд і з забаронай пісаць ды маляваць". Ну а што да рэзкага водгуку "рэвалюцыйнага дэмакрата, глыбокага мысліцеля, публіцыста, філосафа" Вісарыёна Бялінскага пра Шаўчэнку, то няхай ўсё гэта застанеца фактам яго біяграфіі. Хаця фраза з ліста "Я не чытаў <...>, але ўпэўнены..." і ў больш блізкія нам часы гучала, прынамсі, на жаль, вельмі часта.

Дарэчы, павінен сказаць, Шаўчэнка потым шкадаваў аб сваёй згодзе ўвайсці ў склад "Кірыла-Мяфодзіеўскага братэрства" па запрашэнні Мікалая Кастамарава, што скончылася для яго драматычна. Дый наогул, да канца жыцця ён шмат пра што шкадаваў. Так, у лісце да графіні Анастасіі Талстой ад 22 красавіка 1856 года ён пісаў: "Злачынства маё вялікае — я гэта прызнаю ў душы, але і пакаранне бязмежнае". І ў вершак: "Дурний свій розум проклинаю, / Що дався дурням одурить, / В калюжы волю утопить..."

Можна, шаўчэнказнаўцы не пагодзяцца са мной, але думаю, што Тарас Рыгоравіч не быў рэвалюцыянерам у тым сэнсе, як яго прадстаўлялі савецкія даследчыкі, публіцысты, пісьменнікі і рэжысёры. У савецкія часы з яго рабілі палымянага рэвалюцыянера — і ў школьных падручніках, і ў літаратуразнаўчых даследаваннях, і ў фільмах (напрыклад, "Тарас Шаўчэнка" — з маладым, 32-гадовым, Сяргеем Бандарчуком у галоўнай ролі, за якую ён атрымаў і Сталінскую прэмію I ступені, і адразу, абмінаючы званне заслужанага артыста РСФСР, — званне народнага артыста СССР, бо сам таварыш Сталін быў ад карціны ў захапленні).

Нядаўна ў Інтэрнэце прачытаў, як адзін з украінскіх даследчыкаў — Аляксей Бузына — літаральна ўтаптаў у грязь усю біяграфію паэта, выкарыстоўваючы для гэтага вырваныя з кантэксту фрагменты розных успамінаў — у асноўным, самога Шаўчэнкі і не самых прыязных да яго сведкаў таго, якім быў паэт у розныя перыяды жыцця. Вось, напрыклад, аўтарскі пасыл ад таго даследчыка: "Ноччу яму (Шаўчэнка ў ссыльцы. — Б.К.) прыйшлі ў галаву геніяльныя вершы: "Садок вышневы колі хаты. Хрушці над вышнімі гудуць". Ад гэтага Шаўчэнка нават прагнуўся ў ўскочыў на ложку. "Насталь-

гія", — прамільгнула ў галаву. На суседнім ложку хроп фельдфебель Вішняк і шалёна псаваў паветра лепшы ротны запявала Хрушчоў з-пад Тамбова. "З якога толькі дзяржа вершы атрымліваюцца", — здзівіўся Шаўчэнка. Ён ужо ведаў, што праз сто гадоў Ганна Андрэеўна Ахматава напіша: "Когда б вы знали, из какого сора растут стихи, не ведая стыда..." "Плагіятарша", — падумаў Шаўчэнка і нацягнуў казённую коўдру..."

Што ж, як пісаў Тарас Рыгоравіч, "у кожнаго своя доля і свій шлях шырокі". Гэта значыць, у кожнага свая праўда і свой Шаўчэнка. Толькі, у любым выпадку, праўда павінна быць праўдай, але не інсінуацыяй, выдумкай, дыфамацияй, плёткай. Ды і наогул, не хочацца бачыць нейкіх крайнасцей у ацэнцы жыцця любой буйной асобы. У рэшце рэшт, Шаўчэнка не мае патрэбы ў адвакатах ці ў пракурорах. Ён пражыў

памешчыкаў у час сваіх наездаў у родную Украіну, не грэбаваў ні пецярбургскімі рэстаранамі, ні добрай чаркай у шумных кампаніях аматараў гарэлкі, ні яшчэ сімі-тымі вольнасцямі ды забавамі. Ну і што? Але не трэба, паўтаруся, кідацца з адной крайнасці ў іншую: ці ўсхваляць да нябёс, як гэта было за савецкім часам, ці няправедна ганьбіць, як гэта часам здараецца сёння...

Думаю, што добра выхаваны чытач не будзе мяне дакараць, калі зараз я раскажу пра адзін, амаль невядомы, эпізод з жыцця нашага героя ў кантэксце яго сяброўства з Бруловым. "Вялікі Карл", як я ўжо намякнуў вышэй, часта прымаў удзел у вясёлых вечарынах сваіх вучняў і калег. Шаўчэнка апісвае, як аднойчы ён у кампаніі Брулова, Нестара Кукальніка,

Т.Шаўчэнка.
"Партрэт княгіні
Кацярыны Кейкаутавай".

былі б вельмі шкодна, для яго ж — зусім не; нават непрыкметна было, каб ён знаходзіўся, як кажуць, пад мухай..." І ў іншым месцы: "Ён — гонар Украіны, адзін з самых любімых сыноў, паэт і таленавіты мастак".

Аляксей Бузына з тэксту Кастамарава вырывае фразу пра тое, як Шаўчэнка "ў адзін прысест" выпіваў бутэльку рому... І далей у тым жа духу.

Чаму я так падрабязна распавядаю пра гэтыя малавядомыя факты з няпростага жыцця паэта? А таму, што чамусьці ўспомніў шаўчэнкаўскае: "Люди б солнце очорнили, якбы мали силу...". Бо і сёння гэтыя словы, на жаль, набываюць новую моц — і ў друкаваных СМІ, і ў Інтэрнэце, і на тэлебачанні. А яшчэ я ўспомніў бліскучага Міхаіла Зошчанку, які так пісаў у сваёй біяграфічнай апавесці "Тарас Шаўчэнка": "...Паэт адразу прышоўся даспадобы народу, таму што ён быў сапраўдны яго прадстаўнік. Ён не скажаў народныя думы і пачуцці сваімі суб'ектыўнымі думамі. Дакладней — ягоныя пачуцці супадалі з пачуццямі народа... Шаўчэнка стаў выразнікам духоўнага жыцця народа. Але яго паззія не была толькі ўкраінскай паззіяй. І не таму, што тэмы Шаўчэнкі не абмяжоўваліся межамі Украіны, а таму, што ягоная тэма была блізкай і неабходнай тэмай для многіх народаў".

Так, Шаўчэнка святым не быў, як далёка не былі "святымі" яго знакамітыя калегі па літаратуры і мастацтве Аляксандр Пушкін ды Арэст Кіпрэнскі, Міхаіл Лермантаў і Аляксей Саўрасаў, Фёдар Дастаеўскі ды Леанід Саламаткін, Апалон Грыгор'еў і Рыгор Сарока, Уладзіслаў Сыракомля ды Іван Вышкін і г. д.

Спіс бясконцы, але зараз я не пра гэта. Як і ўсе людзі, Тарас Рыгоравіч часта памыляўся, рабіў не самыя станоўчыя ўчынкi, каўся, ізноў памыляўся. Нішто чалавеччае не было яму чужым. "Мой асабісты лёс, — кажа сам паэт, — прадстаўлены ў сапраўдным свеце, павінен бы навесці не толькі простага чалавека, але і тых, у каго просты чалавек знаходзіцца ў поўнай залежнасці, на роздумы глыбокія ды карысныя для абодвух бакоў... Гісторыя майго жыцця складае частку гісторыі маёй радзімы" (з ліста да рэдактара "Народнага чтэння")...

Так, гісторыя любога чалавека, а асабліва — неардынарнага, складаецца з асабістай біяграфіі ды "біяграфіі" яго зямлі, і тут усё залежыць ад таго, колькі "неардынарны" чалавек уклаў свайго таленту і душы ў гэтую зямлю. І Шаўчэнка — паспяваў і пісаць прамом, і маляваць пэндзлем, і рысаваць, і друкаваць граюры, і вывучаць сусветную выяўленчую класіку. Сярод яго блізкіх сяброў — вельмі вядомыя людзі, у тым ліку наш зямляк скульптар Міхаіл Мікешын ды многія іншыя з ліку беларусаў і палякаў. Мы павінны ведаць, што Шаўчэнка заўсёды быў побач з нашай Беларуссю — і пры жыцці, і пасля.

Цяпер жа я хачу цалкам прывесці невялічкі, малавядомы нашаму сучасніку, артыкул беларускага бібліяграфа, публіцыста і перакладчыка Рамуальда Зямковіча "Тарас Шаўчэнка і Беларусь", надрукаваны ў газеце "Наша ніва" ў 1911 годзе (№ 8, с. 118).

Невядомы вядомы Кабзар і яго беларускі след

Т.Шаўчэнка. "Цыганка варожыць украінскай дзяўчынне".

жыццё так, як пражыў, хаця, думаю, да канца свайго кароткага шляху нёс у сабе крыўду на ўсіх: за цяжкае дзяцінства і прыгоннае юнацтва, за дзесяцігоддзе катаржнай ссылькі, за разбітыя мары ды няўдачы ў сямейных адносінах, за розныя хваробы і за шмат чаго іншага. Таму, калі толькі з'яўлялася магчымасць, спяшаўся жыць без агляды...

Так, сапраўды, факты біяграфіі Шаўчэнкі сведчаць, што ён ніяк не цураўся "вышэйшага свету", быў добрым сябрам многіх

Глінкі і Вільгельма Ціма разам са студэнтамі выехаў на пагулянку на нейкі бязлюдны востраў пад Пецярбургам. Ды кампанія так напілася, што... "забылася" на Шаўчэнку і Брулова ды з'ехала дадому без іх. А ў наступны дзень да "забытай" пары далучылася іншая кампанія аматараў выпіць. І так усе яны працягвалі баляваць яшчэ некалькі дзён. Што было — тое было...

Адзін з кіраўнікоў Кірыла-Мяфодзіеўскага братэрства, гісторык і публіцыст, Мікалай

Чаму песня Тараса Шаўчэнкі "знайшла водгалас пачэсне ў сэрцы беларускім"?

Кастамараў, сябраваўшы з Шаўчэнкам, наконт "слабасцей" апошняга (па-мойму — сумленна) так пісаў у штомесячным гістарычным выданні "Русская Старина" (Спб., 1880, том 27): "...Ён не прыходзіў да мяне інакш, як па маім запрашэнні, ведаючы, мабыць, што я буду свабодны. І тады, чакаючы гасця, для мяне ласкавага і дарагога, я прызапашваў бутэльку рому да гарбаты. Шаўчэнка спаражняў яе ў адзін прысест і пры гэтым казаў: "Ты для мяне не падавай цэлай бутэльні, а адлівай палову ды хавай да іншага разу, калі я прыду да цябе. А то, колькі б ты ні падаў, — я ўсё вып'ю. Паставіш вядро — я і вядро ўбухаю. А паставіш палову бутэльні — я і тым задаволены буду". П'яным і ў гэты час я не бачыў яго ні разу, як і раней. З таго часу некалькі разоў бываў у мяне Шаўчэнка па вечарах і прыводзіў мяне тады ў здзіўленне тым, што выпіваў запар больш як дзесяць шклянак моцнай гарбаты з вялікім прылівам туды ямайскага рому, і гэта зусім не рабіла ніякага ўплыву на яго галаву. Усялякі іншы, здавалася мне, выпіўшы столькі, ляжаў бы колькі гадзін у непрытомнасці. Я гэтыя абставіны прыводжу тут для таго, каб паказаць, як не зусім справядлівыя чуткі пра яго п'янства: ён сапраўды шмат мог выпіць і любіў выпіваць, але ў агідным ад п'янства выглядзе я не бачыў яго ні ў першыя часы майго з ім знаёмства, ні пасля, да апошніх месяцаў ягонага жыцця. Ён піў так сама, як п'е мноства іншых паноў, толькі мог прымаць такія прапорцыі, якія для іншых

Пра Кабзара і ягоныя стасункі з Беларуссю чытайце ў наступных нумарах "К".

МУЗЕЙ

НАЦЫЯНАЛЬНЫ МАСТАЦКІ МУЗЕЙ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

г. Мінск, вул. Леніна, 20. Тэл.: 327 45 62.

Экспазіцыі:
■ Мастацтва Беларусі XII — XVIII стст.
■ Мастацтва Беларусі XIX — пач. XX стст.
■ Мастацтва Беларусі XX — пач. XXI стст.
■ Мастацтва Расіі XVIII — пач. XX стст.
■ Мастацтва краін Заходняй і Цэнтральнай Еўропы XVI — XX стст.
Выстаўкі:
■ Вялікая імператарская карона Расійскай імперыі (рэпліка, выкананая майстрамі ювелірнай групы "Смаленскія брыльянты") — да 25 мая.
■ Творы старажытнарускога ліцавога шыцця "Жывапіс іголкай" — да 25 мая.
■ Выстаўка аднаго твора — габелена "Падрыхтавацца Волкаву!" На зборах Ігара Уласава — да 25 мая.
■ Выстаўка "Дзесяць стагоддзяў мастацтва Беларусі" — да 10 ліпеня.

Філіялы Нацыянальнага мастацкага музея Рэспублікі Беларусь:

■ Экспазіцыя "Культура 1-й пал. XIX ст."

НАЦЫЯНАЛЬНЫ ГІСТАРЫЧНЫ МУЗЕЙ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

г. Мінск, вул. К.Маркса, 12. Тэл.: 327 43 22.

Экспазіцыі:
■ "Старажытная Беларусь".
■ "Беларусь XVI — XVIII стст. у партрэтах і геральдыцы".
■ "Банк БелВЭБ: новае жыццё нацыянальных выстаўкі".
■ Выстаўка "Юсіф Гашкевіч — дыпламат, вучоны-арыенталіст (да 200-годдзя з дня нараджэння)" — да 25 мая.
■ Выстаўка "Галаграфія-2014. Мінск" — да 6 ліпеня.

ДОМ-МУЗЕЙ ІЗ'ЕЗДА РСДРП

г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 31а. Тэл.: 290 68 47.

■ Пастаянная экспазіцыя.
■ Выстаўка "Гісторыя ў кашалыку".

НАЦЫЯНАЛЬНЫ ГІСТАРЫКА-КУЛЬТУРНЫ МУЗЕЙ-ЗАПАВЕДНІК "НЯСВІЖ"

УВАГА!

ІДЗЕ ПАПІСКА НА ГАЗЕТУ "КУЛЬТУРА"

ІНДЫВІДУАЛЬНЫ ІНДЭКС — 63875 ВЕДАМАСНЫ ІНДЭКС — 638752

МУЗЕЙ "ДОМ ВАНЬКОВІЧАЎ. КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА І-Й ПАЛОВАЙ XIX ст."

г. Мінск, вул. Інтэрнацыянальная, 33а. Тэл.: 327 88 78.

Пастаянныя экспазіцыі:
■ "Інтэр'еры дваранскай сядзібы".
■ "Жыццё і творчасць Валенція Ваньковіча".
■ "Сядзібны партрэт XVII — сяр. XIX стст."

МУЗЕЙ БЕЛАРУСКАГА НАРОДНАГА МАСТАЦТВА Ў В. РАЎБІЧЫ

Спарткомплекс "Раўбічы", Мінскі раён. Тэл.: 507 44 68.
■ Пастаянная экспазіцыя.
■ Персанальная выстаўка майстра рызбы па шкарпупіне яйка Аляксандра Рыжэўскага — да 2 чэрвеня.

МУЗЕЙ В.К. БЛЯНІНЦАКА-БІРУЛІ Ў Г. МАГІЛЁВЕ

г. Магілёў, вул. Ленінская, 37. Тэл.: (8-0222) 22 48 87.

г. Нясвіж, вул. Ленінская, 19. Тэл.: (8-01770) 2 06 60, 2 06 02; + 37529 551 80 51, +37529 190 31 49.

Палацавы ансамбль:
■ Пастаянная экспазіцыя.
Выстаўкі:
■ Выстаўка "Народныя лялькі-абярэгі".
Інфармацыйна-касавы ЦЭНТР:
■ Выстаўка фота Галіны Ламака "Паміж мінулым і будучым" — да 30 красавіка.
Ратуша:
Пастаянная экспазіцыя.

ЗАМКАВЫ КОМПЛЕКС "МІР"

г.п. Мір, Карэліцкі раён, Гродзенская вобласць. Тэл.: (8-01596) 2 82 91, (8-01596) 2 82 70.

■ Пастаянная экспазіцыя.
■ Выстаўка фатаграфій "Мір стары — Мір новы".
Слановая зала
■ Выстаўка з прыватнай калекцыі І.Сурмачэўскага "Дух часу і раскошы: мода і стыль 1820 — 1920-х гадоў" — да 31 мая.

ДЗЯРЖАЎНЫ ЛІТАРАТУРНА-МЕМАРЫЯЛЬНЫ МУЗЕЙ ЯКУБА КОЛАСА

г. Мінск, вул. Акадэмічная, 5. Тэл.: 294 91 96.

Экспазіцыя:
■ "Якуб Колас. Жыццё і творчасць".
■ Інтэрактыўная гульня "Таямніцы дома Песняра".
■ Тэатралізаваныя экскурсіі па казках, апрацаваных Якубам Коласам для школьнікаў малодшага ўзросту.
Акцыі:
■ "Самы лепшы дзень" (Дзень нараджэння ў музеі).
■ "У дзень вяселля — у музей!" (па папярэдняй дамоўленасці).
■ Музейная творчая майстэрня (майстар-клас па вырабе цацак з салёнага цеста).
Выстаўкі:
■ "Пуцвянамі Якуба Коласа" — да 30 красавіка.
■ Выстаўка работ Івана Міско "Зорнае неба".

ДЗЯРЖАЎНЫ ЛІТАРАТУРНЫ МУЗЕЙ ЯНКІ КУПАЛЫ

г. Мінск, вул. Янкі Купалы, 4. Тэл.: 327 78 66.

Экспазіцыя:
■ Пастаянная экспазіцыя

Філіялы Музея гісторыі горада Мінска:

МАСТАЦКАЯ ГАЛЕРЭЯ МІХАІЛА САВІЦКАГА

г. Мінск, пл. Свабоды, 15. Тэл.: 321 24 30.

Экспазіцыі:
■ "Мінск губернскі. Дваранскі побыт".
■ "Мастак. Грамадзянін. Герой". Прысвечана Герою Беларусі, народнаму мастаку Беларусі, ганароваму грамадзяніну г. Мінска Міхаілу Савіцкаму.
Выстаўка:
■ Персанальная выстаўка заслужанага мастака РФ Нікаса Сафронава — да 5 мая.
МІНСКАЯ ГАРАДСКАЯ РАТУША

г. Мінск, пл. Свабоды, 2а. Тэл.: 321 24 30.

Экспазіцыя:
■ "Мінск у гістарычнай прасторы. Картаграфічны кабінет".
ФЛІГЕЛЬ ЛОШЫЦКАГА СЯДЗІБНА-ПАРКАВАГА КОМПЛЕКСУ

г. Мінск, праезд Чыжэўскіх, 10. Тэл.: 285 18 86.

Экспазіцыя:
■ "Кола часу" — прадме-

Выстаўка арыгінальных дакументаў, фатаграфій, прадметаў з фондаў музея "Гомельскі палацава-паркавы ансамбль", што апавядаюць гісторыю перыяду існавання Гомельскай губерні ў 1919 — 1926 гг., "Гомельская губерня — 95".

■ Выстаўка насякомых "Скульптура прыроды" — да 4 мая.
■ Арт-праект "Парачкі" (фотаработы, прысвечаныя Дню закаханых, на агароджы гомельскага парку) — да 28 красавіка.
■ Міні-выстаўка "Пячаткай княжацкай пасланне замацаваўшы..." (плячатка са знакам Рурывавычаў).
■ Выстаўка "Светлае Хрыстова Уваскрэсенне" — да 11 мая.

Экспазіцыі:
■ "Культавыя прадметы" ("Дамавая царква", паўночны рызаліт палаца).

■ "Загадкавыя фантазіі мора" (грот палаца).
■ Экспазіцыя, прысвечаная дзяржаўнаму дзеячу СССР А.Грамыку.
■ "Чырвоная гасцёўня".
■ "Зала ўрачыстых прыёмаў".
■ Экспазіцыя адкрытага захавання археалагічнай калекцыі музея (цокаль паўднёвай галерэі).
■ "Старажытная

(гісторыя палаца, у якім размешчаны музей, сямейныя традыцыі і каштоўнасці XIX — пач. XX стст.).

Выстаўкі:
■ "Вестачка да свята" (віншавальныя паштоўкі канца XIX — пачатку XX стагоддзя).
■ "Вялікдзень — крыніца радасці" — да 25 мая.

ГОМЕЛЬСКІ АБЛАСНЫ МУЗЕЙ ВАЕННАЙ СПАВЫ

г. Гомель, вул. Пушкіна, 5. Тэл.: (8-0232) 77 60 60.

■ Пастаянная ваенна-гістарычная экспазіцыя.
■ Пастаянная выстаўка тэхнікі на адкрытай пляцоўцы.
■ На тэрыторыі працуе пнеўматычны цір.
■ "Музей крыміналістыкі".

ЛІДСКІ ГІСТОРЫКА-МАСТАЦКІ МУЗЕЙ

г. Ліда, вул. Перамогі, 37а. Тэл.: (8-0154) 53 50 64.

■ Экспазіцыя "Прырода Лідчыны".
Выстаўкі:
■ "Вядзём пачатак свой ад Гедыміна...".
■ "Прадметы побыту к. XIX — пач. XX стст.".
■ Выстаўка адной карціны "Партызаны".
■ "Прывітанне, раней-

ШТОТЫДНЁВАЯ МАСАВА-ПАЛІТЫЧНАЯ ГАЗЕТА

Выдаецца з кастрычніка 1991 года

Заснавальнік — Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь Рэгістрацыйнае пасведчанне № 637, выдана Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь

Галоўны рэдактар — Сяргей Сяргеевіч ТРАФІЛАЎ

Рэдакцыя Рэдактары аддзелаў:

Канстанцін АНТАНОВІЧ, Надзея БУНЦЭВІЧ, Барыс КРЭПАК, Яўген РАГІН, Ілья СВІРЫН
Аглядальнік рэдакцыі: Дар'я АМЯЛЬКОВІЧ, Спецкарэспандэнт: Пётр ВАСІЛЕЎСКІ, Алег КЛІМАЎ, Вольга НАВІЦКАЯ
Загадчык аддзела фотаілюстрацый — Юрый ІВАНОЎ
Мастацкі рэдактар — Наталля ОВАД
Карэктар — Інга ЗЕЛЬГІС

Адрас рэдакцыі: 220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77. Пакоі 16-28, 94-98, чацвёрты паверх.
Тэлефоны: (017) 290 22 50, (017) 286 07 97, (017) 334 57 23
Тэлефон-факс: (017) 334 57 41
Рэкламны аддзел: тэл. (017) 334 57 41
www.kimpress.by
E-mail: kultura@tut.by

Аўтарскія рукапісы не рэцэнзуюцца і не вяртаюцца. Аўтары допісаў у рэдакцыю паведамляюць сваё прозвішча, поўнаасцю імя і імя па бацьку, пашпартныя звесткі (нумар пашпарта, дату выдачы, кім выдадзены пашпарт, асабісты нумар), асноўнае месца працы, зваротны адрас. Меркаванні аўтара могуць не адпавядаць пункту гледжання рэдакцыі. Аўтары нясуць адказнасць за дакладнасць матэрыялаў. Матэрыял на правах рэкламы.

"Культура", 2014. Індэкс 63875, 638752
Рознічны кошт — па дамоўленасці. Наклад 6775
Падысана ў друку 25.04.2014 у 16.00
Замова 1668
Дзяржаўнае прадпрыемства "Выдавецтва "Беларускі Дом друку". ЛП № 02330/0494179 ад 03.04.2009. пр. Незалежнасці, 79, 220013, Мінск.

Выдавец — Рэдакцыяна-выдавецкая ўстанова "Культура і мастацтва" 220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77. Пакоі 16-28, 94-98, чацвёрты паверх.
Прыёмная: (017) 290 22 50.
Бухгалтэрыя: (017) 334 57 35

ТЭАТРЫ

НАЦЫЯНАЛЬНЫ АКАДЭМІЧНЫ ВЯЛІКІ ТЭАТР ОПЕРЫ І БАЛЕТА РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

г. Мінск, пл. Парыжскай камуны, 1. Тэл./факс: 334 11 56.
■ 26 — "Травіята" (опера ў 3-х дзеях) Дж.Вердзі.
■ 27 — Вечар рамансаў.
■ 30 красавіка — "Мадам Батэрфляй" (опера ў 3-х дзеях) Дж.Пучыні.
■ 2 мая — "Рамэа і Джульета" (балет у 2-х дзеях) С.Пракоф'ева.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ АКАДЭМІЧНЫ ТЭАТР ІМЯ ЯНКІ КУПАЛЫ

г. Мінск, вул. Энгельса, 7. Тэл./факс: 327 60 81.
■ 26, 27 — "Пан Тадэвуш" А.Міцкевіча.
■ 29 — "Чорная панна Нясвіжа" А.Дударова.
■ 30 красавіка, 2, 3 мая — "Дон Жуан" Ж.-Б. Мальера.

ЗАСЛУЖАНЫ КАЛЕКТЫЎ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ "РЭСПУБЛІКАНСКІ ТЭАТР БЕЛАРУСКАЙ ДРАМАТУРГІІ"

г. Мінск, вул. Крапоткіна, 44. Тэл./факс: 334 60 08.
■ 26 — "Чарнобыльская малітва" (драма) С.Алексіевіч.
■ 27 — "Тры Жызлі" А.Курэйчыка.

■ 28 — "Лес" А.Курэйчыка.
■ 30 красавіка — "Адэль" Я.Таганова.

БЕЛАРУСКІ ДЗЯРЖАЎНЫ АКАДЭМІЧНЫ МУЗЫЧНЫ ТЭАТР

г. Мінск, вул. Мяснікова, 44. Тэл.: 200 81 26.
■ 26 — "Залатое кураня" (мюзікл для дзяцей у 2-х дзеях) У.Улашоўскага. Пачатак у 11.30.
■ 26 — "Містар Ікс" (аперэта ў 2-х дзеях) І.Кальмана. Пачатак а 19-й.
■ 27 — "Бураціна.ВУ" (мюзікл для дзяцей і дарослых у 2-х дзеях) А.Рыбнікава.
■ 27 — "Граф Люксембург" (аперэта ў 2-х дзеях) Ф.Легара.
■ 28 — Сольны канцэрт ансамбля "Харошкі" "Вясна".

■ 30 красавіка — "Вестсайдская гісторыя" (мюзікл у 2-х дзеях)
■ 2 мая — "Юнона" і "Авоць" А.Рыбнікава.

БЕЛАРУСКІ ТЭАТР "ЛЯЛЬКА"

г. Віцебск, вул. Пушкіна, 2. Тэл.: (8-0212) 36 32 50.
■ 26 — "Прыцэса і Свінапас" Х.-К. Андерсена.
■ 28 — "Ямелева шчасце" па матывах рускіх народных казак.
■ 30 красавіка, 2 мая — "Брэменскія музыкі" В.Ліванава, Ю.Энціна. Пачатак у 10.30 (2), ад 11-й (30) і а 13-й (2).
■ 3 — "Чудоўная скрыня з зялёным гарош-кам" па матывах шведскіх казак. Пачатак у 10.30 і а 13-й.